

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

**ПРАВОВІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ**

*Матеріали
I Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Чернігів, 20 квітня 2017 року)*

Чернігів
2017

УДК УДК 3490.6 (075.8)

П68

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Академії Державної пенітенціарної служби від 14 червня 2017 року (протокол 4)

Редакційна колегія:

Ніщимна С.О., доктор юридичних наук, професор;

Аніщенко В. О., кандидат технічних наук, доцент;

Пузирьов М. С., кандидат юридичних наук;

П68

Правові, соціальні та екологічні аспекти захисту довкілля : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (Чернігів, 12 квіт. 2017 р.) / [редкол. : Ніщимна С.О., Аніщенко В.О., Пузирьов М.С. та ін.] ; Міністерство юстиції України, Академія Державної пенітенціарної служби. – Чернігів, 2017. – 195с.

До збірника матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції увійшли публікації наукових, науково-педагогічних представників, курсантів, студентів Академії Державної пенітенціарної служби та інших вищих навчальних закладів України, присвячені правовим, соціальним, екологічним, економічним та міжнародним засадам управління в галузі раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки.

Для науково-педагогічних працівників, курсантів, студентів, слухачів.

За зміст публікацій і достовірність результатів досліджень відповідальність несуть автори. Редколегія залишає за собою право корегувати матеріали виступів.

УДК 3490.6 (075.8)

© Міністерство юстиції України, Академія Державної пенітенціарної служби, 2017

© Колектив авторів, 2017

*Аніщенко В.О.,
кандидат технічних наук, доцент;
начальник науково-дослідного
центру з питань діяльності органів
та установ ДКВС України
Академії ДПтС,
доцент кафедри
адміністративного, цивільного та
господарського права і процесу
Академії ДПтС*

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Загострення екологічних проблем викликає постійну увагу вчених всього світу, в тому числі Європейського союзу, який в останні роки приймає активну участь у їх вирішенні. ЄС суттєво впливає на світову екологічну політику, єдиний з усіх існуючих груп держав, який виник в процесі регіональної економічної та екологічної інтеграції, що максимально наблизилася до стадії повної інтеграції.

Тенденції, що спостерігаються в ЄС, заставляють замислитися над такими складними теоретичними питаннями, як формування екополітики з метою збереження й відновлення довкілля Європи. В Проекті Конституції ЄС2, де питанням екополітики відводиться важлива роль, політика в галузі охорони навколишнього природного середовища (НПС) повинна бути спрямована на досягнення наступних цілей: захист та покращення якості довкілля; охорона здоров'я людини; розумне й раціональне використання природних ресурсів; міжнародне співробітництво у галузі розробки шляхів, спрямованих на вирішення як регіональних, так і загальносвітових екологічних проблем.

ЄС в останні 50 років здійснював власну політику в галузі охорони НПС. Були проведені значні за масштабом заходи природоохоронного характеру, складена правова база для регулювання й координації екологічної

діяльності країн-членів, розроблені та впроваджені нові підходи до захисту й покращенню якості довкілля.

На теперішній час ЄС є одним зі світових лідерів у сфері міжнародного природоохоронного співробітництва. При цьому екополітика і діяльність ЄС в цілому нерозривно пов'язані з глобальними заходами у сфері захисту довкілля, в тому числі тих, що проводяться під егідою ООН.

Захист довкілля є одним із пріоритетних напрямів діяльності ЄС одночасно з іншими напрямками інтеграції. ЄС має широкі компетенції в галузі охорони довкілля, в цій сфері видається значна кількість загальноєвропейських нормативних актів. Слід сказати, що формування екологічної політики ЄС пройшло п'ять етапів, кожний з яких розширяв повноваження ЄС в даній галузі.

На сучасному етапі (початок з 2003 року по теперішній час) в ЄС проводиться вдосконалення правового регулювання охорони НПС, особливо в напрямку оновлення нормативно-правових актів щодо здійснення збирання та оброки екоінформації, моніторингу довкілля, екосертифікації, проведення оцінки впливу на довкілля, механізму фінансування екологічних заходів. Здійснюються спроби кодифікації багато чисельних норм в галузі екологічно стандартизації та сертифікації.

Погіршення екологічної ситуації на території Європи відбувається під впливом ряду економічних і правових факторів, а саме: макроекономічна політика, що веде до екстенсивного використання природних ресурсів; інвестиційна політика, яка орієнтована на розвиток природоексплуатуючих секторів економіки; неефективні секторальна політика (паливно-енергетичний комплекс, сільське та лісове господарство); недосконала законодавча база; відсутність екологізбалансованої стратегії; недостатнє врахування опосередкованого ефекту від охорони природи; недосконалий механізм стимулювання природоохоронних заходів та ресурсозберігаючих технолог існування дієвого стимулу в вигляді отримання значного й

швидкого прибутку від надмірної експлуатації або продажу природних ресурсів (нафти, газу, лісу та інших).

В свою чергу, ці фактор породжують наступні комплексні проблеми НПС: парниковий ефект і глобальне потепління; кислотні дощі та відповідні забруднення водного середовища; накопичення в довкіллі токсичних речовин і радіоактивних відходів.

В цілому за останні роки діапазон інструментів екополітики ЄС значно розширився. Ключові фінансові інструменти стали доступними завдяки програмі LIFE (фінансування проектів по довкіллю), фонди якої підтримують проведення заходів і здійснення екологічних проектів країн-учасниць ЄС, а також на певних умовах виділяються й третім сторонам. Додаткове економічне сприяння екопроектам здійснює Європейський інвестиційний банк. Існує також спеціальний орган, який займається питаннями довкілля, - Європейське агенство з НПС, затверджений Регламентом 1210/90, який одночасно є й статутним документом організації. Питання екополітики координує Комісар з питань охорони НПС.

Основними адміністративними інструментами європейської екополітики є такі нормативні акти та документи, як конвенції та директиви, а також регламенти. Одними з ключових актів є Директива Ради 85/337/ЕЭС від 27 червня 1985 р. по оцінці впливу деяких державних і приватних проектів на довкілля та Регламент Ради ЕЭС 1210/90 від 7 травня 1990 р. про затвердження Європейської агенції з НПС і Європейської мережі інформації й спостереження за довкіллям.

Починаючи з 1990-х років в екополітиці ЄС відбувається зміна механізму управління в галузі охорони природи та природокористування (адміністративні інструменти управління змінюються на більш гнучкі, що включають ринкові елементи: торгівля квотами викидів парникових газів, введення елементів партиципативного управління, що засновано на принципі «розподіленої відповідальності» між учасниками – урядом, бізнесом, громадськістю, споживачами). Ринкові інструменти стимулюють виробників

і споживачів на зміну поведінки на користь і розробку інноваційних природозберігаючих технологій, а також відповідають цілям стійкого розвитку і Лісабонській програмі.

Спираючись на доповідь Європейської агенції з НПС, можна привести наступну класифікацію сучасних діючих ринкових інструментів: торгові дозволи, що введені для зниження викидів (наприклад, квоти на викиди, CO₂) або економії природних ресурсів (наприклад, квоти на вилов риби); екологічні податки, що ввідні для зміни цін (для створення дієвої політики споживачів і виробників); екологічні внески, що введені для повного або часткового покриття витрат на екологічні служби, заходи щодо зниження забруднення екосистем, захоронення відходів; екологічні субсидії та пільги, що створені для стимулювання розвитку нових технологій, нових ринків екологічних товарів, підтримки досягнень високих рівнів захисту довкілля компаніями-природокористувачами; схеми відповідальності й компенсації, мета яких – забезпечення адекватного відшкодування наслідків діяльності, небезпечної для навколишнього середовища, а також витрати на запобігання та відшкодування наслідків діяльності, небезпечної для НПС, а також витрати на запобігання відновлення збитку.

Різноманіття використання ефективних ринкових інструментів та їх роль в екополітиці в наступні роки буде суттєво зростати, а використання податків, пільг і субсидій стане загальним для всіх членів ЄС політичним інструментом, поряд з тим, що кожна країна індивідуально буде вводити додаткові елементи екологічного оподаткування.

В цілому екологічна політика залишається важливим напрямком ЄС. В цій галузі сформована широка система екологічного законодавства, норми якої успішно реалізуються на практиці. Слід визнати, що ЄС є світовим лідером у проведенні екологічної політики, який успішно вирішує багато екологічних проблем континенту і світу в цілому.

*Бражнікова В., курсант II курсу
Академії Державної пенітенціарної
служби*

*Науковий керівник – Шевченко Д. М.,
магістр права, викладач кафедри теорії
та історії держави і права,
конституційного права Академії ДПтС*

СУТНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Серед актуальних загальнотеоретичних проблем, що мають важливе науково-практичне значення суттєве місце належить екологічній функції Української держави, яка спрямована на охорону природи і забезпечення раціонального використання природних ресурсів.

Метою дослідження є вплив екологічної функції на економічний та соціальний розвиток української держави.

Екологічна функція нині визнана однією з основних функцій Української держави. Це, по суті, діяльність держави в особі її компетентних органів по управлінню якістю довкілля. Ця функція обумовлена конституційним положенням про те, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження генофонду українського народу є обов'язком держави [1].

На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства як в Україні, так і у глобальному масштабі заслуговує на увагу і всебічну підтримку модель суспільства сталого екологічного безпечного розвитку. Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки – ось невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України.

З цією метою держава здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного

середовища, досягнення гармонії у взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

Нинішню екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду через нехтування об'єктними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу України. Винятковою особливістю екологічного стану України є те, що екологічно гострі локальні ситуації поглиблюються великими регіональними кризами. Чорнобильська катастрофа спричинила в Україні ситуацію, яка наближається до рівня глобальної екологічної катастрофи.

Тому, основними напрямками державної екологічної політики мають стати допустимі форми використання природоохоронного потенціалу на основі планування, стимулювання та контролю з боку держави і застосування нормативно-правових аспектів, створення і впровадження еколого-сумісних технологій, моніторингу, експертизи, гласності, виховання бережливого ставлення до природи тощо.

Екологічна функція реалізується шляхом проведення відповідної державної політики на тому чи іншому етапі розвитку держави. Її принципові засади в Україні визначені основними напрямками державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Ними передбачені пріоритети екологічної політики, її головні етапи і механізми реалізації. До них, зокрема, віднесено: гарантування екологічної безпеки ядерних об'єктів і радіаційного захисту населення та довкілля, зведення до мінімуму шкідливого впливу наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; поліпшення екологічного стану басейнів рік України та якості питної води; стабілізація та поліпшення екологічного стану в містах і промислових центрах Донецько-придніпровського регіону; будівництво нових та реконструкція діючих потужностей комунальних очисних каналізаційних споруд; запобігання забрудненню Чорного та Азовського морів і поліпшення їх екологічного стану; формування збалансованої системи природокористування та адекватна

структурна перебудова виробничого потенціалу економіки; екологізація технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві, на транспорті; збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, заповідна справа.

Принципові засади державної екологічної політики передбачені також Законом України «Про основи національної безпеки України» [2]. Відповідно до нього пріоритетами національних інтересів України в екологічній сфері є: здійснення комплексу заходів, які гарантують екологічну безпеку ядерних об'єктів і надійний радіаційний захист населення та довкілля, зведення до мінімуму впливу наслідків Чорнобильської катастрофи.

Висновки. Досягнення мети екологічної політики, а отже, й відповідної функції держави забезпечується здійсненням комплексу державних заходів – економічних, соціальних, науково-технічних, санітарно-гігієнічних, освітніх тощо. Особливе місце серед них належить екологічному праву. Воно є водночас продуктом і основною формою закріплення державної екологічної політики. Екологічне право має надавати і екологічній політиці, і екологічній діяльності формальної визначеності й загальнообов'язковості, гарантувати ефективну реалізацію екологічної функції держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Ст. 16.
2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища // Відомості Верховної Ради. – 1991. - №41. – Ст. 546.
3. Довідник чинних міжнародних договорів України у сфері охорони довкілля. – Л., 2009. – 203 с.
4. Екологічне право : підручник / за ред. А. П. Гетьмана. – Х. : Право, 2013. – 432 с.
5. Задорожній О. В. Міжнародне право навколишнього середовища : підручник / О. В. Задорожній, М. О. Медведєва. – К. : Промінь, 2010. – 510 с.
6. Лозо В. І. Становлення і розвиток правових основ екологічної стратегії Європейського Союзу / В. І. Лозо. – Х. : Право, 2008. – 251 с.

*Галат Ю.О., студентка III курсу,
Академії Державної пенітенціарної
служби*
*Науковий керівник – Аніщенко В.О.,
кандидат технічних наук, доцент;
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії ДПтС*

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Екологічна проблематика все частіше виходить на перше місце в міжнародних відносинах. Від самого початку, коли Україна закріпила свій статус на міжнародній арені як самостійна, вільна, демократична, соціальна держава, вона поступово почала врегульовувати суспільні відносини в усіх сферах життя. Для розвитку міцної держави потрібно було врегулювати економічні, зовнішньополітичні, культурні, екологічні та інші питання. Зрозумівши, настільки важливим є питання навколишнього середовища, як в межах однієї держави так і в межах всієї планети, голови держав вирішили на законному рівні врегулювати питання, що стосуються екології.

Українська держава з перших днів незалежності бере активну участь у міжнародних природоохоронних заходах та реалізації екологічних програм і проектів. Так, відповідно до Закону «Про природно-заповідний фонд України» від 26 листопада 1993 року видано Указ Президента України «Про біосферні заповідники», яким затверджено перелік біосферних заповідників в Україні, що внесені Бюро міжнародної координаційної ради з програми ЮНЕСКО «Людина та біосфера» до міжнародної мережі біосферних заповідників. Станом на листопад 1993 року таких заповідників було три: Асканія-Нова, Чорноморський, Карпатський.

При використанні міжнародних ресурсів особливо важливими є наявність та дотримання міжнародних домовленостей, їх спільне використання має супроводжуватися співробітництвом, а не протиборством.

Найбільші проблеми постають при сумісному використанні запасів риби та мігруючих тварин і пташок, адже для біогеоценозів не існує державних кордонів. Внаслідок цього виникає багато проблем, коли тварини, котрі знаходяться під охороною на території однієї країни, стають об'єктом промислу на території іншої.

Це проблема не лише екологічна, але й економічна, оскільки виходить, що країна-споживач отримує додатковий прибуток за рахунок того, що країна-охоронець витрачає кошти на охорону і відмовляється від здобичі заради збереження гаснучого виду. Внаслідок цього зростає і політична напруженість у стосунках між країнами. Вирішити конфлікт можна прийняттям відповідної двосторонньої угоди.

Часто виникають конфлікти, викликані браконьерством, в так званих економічних зонах тих чи інших країн. В 60-х роках прибережні країни стали встановлювати, крім територіальних вод (12 миль від берега), що знаходяться під повним державним суверенітетом, ще й 200-мильну економічну зону з вільним судноплаванням, але обмеженим видобутком біологічних ресурсів за ліцензіями, що містять квоти, тобто допустиму кількість улову.

У навколоземному просторі за останні роки різко зросла кількість відходів земного походження — контейнерів зі сміттям, відпрацьованих космічних апаратів тощо, котрі спричиняють труднощі в роботі астрономів, зв'язківців, метеорологів, підвищують небезпеку космічних польотів.

Космічна техніка завдає значної шкоди озоновому шару. За деякими розрахунками виходить, що американському апарату багаторазового використання «Спейс Шаттл», котрий працює на твердому паливі, достатньо кількох разів за 4—5 років полетіти в космос, щоб озоновий шар повністю зник. Найбільш екологічно чистою з усіх космічних засобів є російська ракета-носій «Енергія», паливом якої є кисень, вуглеводневе паливо та

водень. Вона в декілька тисяч разів слабше впливає на озоновий шар, ніж «Спейс Шаттл».

Важливою проблемою сьогодення є забруднення Світового океану нафтою, промисловими стічними водами, побутовими відходами з кораблів, контейнерами з радіоактивними відходами та затонулими реакторами і боєзарядами атомних підводних човнів.

Таким чином, зростаючий вплив людської діяльності на довкілля викликає небажані зміни в природному середовищі: забруднення повітряного басейну, океанів, виснаження природних ресурсів у всесвітньому масштабі. А порушення екологічної рівноваги завдає величезної шкоди генофонду всього живого, зокрема людини. Тому проблема гармонізації відносин суспільства і природи, охорони навколишнього середовища набула глобального значення. Виникла потреба розробки ефективних міжнародних механізмів, які забезпечували б розумне використання ресурсів планети, їхню охорону, сприяли б збереженню екологічної рівноваги.

Рішення всіх цих проблем можливе лише на базі міжнародного співробітництва, здійснюваного на двосторонній і багатосторонній основах. Історія міжнародної екологічної співпраці почалась понад 100 років тому. У 1875 році Австро-Угорщина та Італія прийняли Декларацію про охорону птахів. В 1897 році Росія, Японія, США уклали угоду про спільне використання і охорону морських котиків у Тихому океані.

Перша міжнародна конвенція була укладена деякими європейськими країнами в 1902 році в Парижі про охорону птахів, корисних для сільського господарства. На жаль, ця Конвенція давала дозвіл на знищення деяких видів «шкідливих» птахів. В 1950 р. в Парижі була підписана нова Конвенція про охорону всіх видів птахів. У межах міжнародного співробітництва в галузі охорони навколишнього природного середовища вирішуються найбільш складні проблеми і конкретні проекти. До їхнього числа належать спільні інженерні й технічні розробки з питань охорони атмосфери від промислових

викидів, запобігання забруднень під час сільськогосподарських робіт, збереження дикої флори і фауни, створення заповідників та ін.

Особливу групу проектів складають наукові дослідження впливу діяльності людини на клімат, передбачення землетрусів і цунамів, роботи в галузі біологічних та генетичних наслідків забруднення оточуючого середовища. Реалізацією цих проектів займаються різноманітні міжнародні спеціалізовані як урядові, так і громадські організації, в тому числі ЮНЕП (Програма ООН з навколишнього середовища), створена в 1973 р., котра координує всі види діяльності в галузі захисту навколишнього природного середовища, розробляє програми подальших спільних дій в цій галузі, ВМО (Всесвітня метеорологічна організація), ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури), ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я), ЄЕК (Європейська економічна комісія), ММО (Міжнародна морська організація), МАТАТЕ (Міжнародна організація з радіологічного захисту), МСОП (Міжнародна спілка охорони природи, природних ресурсів).

З громадських організацій велику роботу щодо охорони довкілля проводить Greenpeace — Зелений світ, з котрою співпрацюють представники громадськості нашої країни. Її головним завданням є недопущення радіоактивного забруднення біосфери. Ця організація утворена в 1971 р. в Північній Америці. Вона діє в 30 країнах світу. В Україні почала працювати в 1990 році.

Розвитку природоохоронного співробітництва сприяє проведення міжнародних форумів — Стокгольмської конференції ООН з навколишнього середовища (1972 рік), день відкриття якої — 6 червня — був оголошений Всесвітнім днем навколишнього середовища; Наради з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсинкі, 1975 рік); Глобального форуму з проблем виживання (Москва, 1990 рік); Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку (ЮНСЕД або КОСР-92, Ріо-де-Жанейро, 1992 рік).

Одне з перших починань ЮНЕП — створення всесвітньої системи станцій спостереження (моніторингу) за станом і змінами біосфери. Під егідою ЮНЕП разом з ВМО та ЮНЕСКО було проведено в 1979 році в Ризі, в 1981 році в Тбілісі, а в 1983 році в Таллінні міжнародні симпозиуми з комплексного глобального моніторингу забруднення навколишнього середовища. Роботи щодо проекту «Біосферні заповідники» передбачають спостереження за станом біосфери на фоновому рівні. Перший Міжнародний конгрес у справі біосферних заповідників було проведено у Мінську в 1983 році. У світову мережу було включено 17 великих заповідників колишнього СРСР.

Важливими документами в міжнародних природоохоронних відносинах є Всесвітня хартія охорони природи, котра проголосила та взяла під захист право всіх форм життя на виживання; Конвенція про заборону воєнного та ворожого використання засобів впливу на природне середовище; Декларація про оточуюче людину середовище, котра є зведенням основних принципів міжнародного співробітництва; Конвенція про зміну клімату; Конвенція про біологічну різноманітність, Конвенція про боротьбу зі спустелюванням.

Таким чином, для усунення деяких екологічних проблем та врегулювання питань стосовно екології, держави світу потребують підтримки інших держав. Для регулювання питань охорони навколишнього середовища у світі існує досить значна кількість громадських і урядових організацій, які вносять вагоме значення у галузь охорони природи.

*Гончаренко О.Г.
доктор економічних наук, доцент.
начальник кафедри
гуманітарних і соціально-
економічних дисциплін
Академії ДПтС*

ЕКОМОНІТОРИНГ ТА ЕКОАУДИТ ЯК СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЇ

Сьогодні світова спільнота значно більше уваги приділяє проблемам екології і визнає необхідність забезпечення життєдіяльності не тільки нинішнього покоління, а й майбутніх поколінь можливістю забезпечення власних потреб. Екологічне управління є багатогалузевою сферою діяльності, теоретичні основи якої постійно розвиваються як закордонними, так і вітчизняними вченими. В.Семенов О.Михайлюк, Т.Галушкіна розглядають екологічне управління як «..діяльність державних органів і економічних суб'єктів спрямовану на дотримання обов'язкових вимог природоохоронного законодавства, а також на розробку і реалізацію відповідних цілей, проектів і програм» [7]. В.Боков розглядає управління екологічними ситуаціями, як систему дій спрямованих на досягнення певного рівня якості оточуючого природного середовища, що забезпечує нормальне функціонування та відтворення геосистем, комфортне середовище існування людей, успішне функціонування соціальної сфери і економіки, та сприяє забезпечення матеріальних і духовних потреб суспільства [2]. Л.Залеський екологічний менеджмент ототожнює з системою управління природоохоронної діяльності «.. як комплексом взаємопов'язаних організацій, методів і заходів, що дозволяють оцінити стан, структуру, зміни оточуючого природного середовища і ресурсів, що входять до його складу, внаслідок цілеспрямованого впливу людини в процесі виробництва матеріальних благ, та забезпечення стійкого розвитку з метою вирішення поставлених перед ними завдань» [4].

Система спостережень за змінами стану середовища, спричинена антропогенними факторами та прогнозування розвитку цих змін здійснюється за допомогою екологічного моніторингу та екологічного аудиту.

Екологічний моніторинг – це комплексний метод дослідження факторів, які впливають на оточуюче природне середовище, оцінка їх стану та методів прогнозування розвитку процесів. Найбільш розповсюдженими методами моніторингу є методи біоіндикації і біотестування геоінформаційних систем [5]. Моніторинг може виконуватись на локальному рівні (на окремій території підприємства, міста, басейну річки тощо), на регіональному рівні (в межах адміністративно-територіальних одиниць, на території природних чи економічних регіонів), на національному рівні (на території країни) у відповідності з рівнем екологічного управління. В залежності від призначення моніторинг може бути стандартним, оперативним (пов'язаним з кризовими ситуаціями), науковим (фоновим). Фоновий екологічний моніторинг має постійну схему проведення і забезпечує комплексне спостереження за процесами в біотичному регулюванні стану оточуючого природного середовища, а тому він відіграє дуже важливу роль [6].

Однією з проблем моніторингу є його відомча розрізненість, що обумовлена, з одного боку – об'єктивною стороною (спеціальні процедури можуть проводити спеціально підготовлені служби та персонал, які мають спеціальне обладнання), а з іншого – забезпечує комплексне дослідження ситуації, що сприяє ефективному управлінню екологічною безпекою. Тому створення регіональних інформаційно-технічних систем по вдосконаленню системи управління в сучасному динамічному середовищі (включаючи і екологічний аспект) є доцільним і своєчасним.

В Україні екологічний аудит, в межах екологічного управління, поширився завдяки міжнародній співпраці в економічній сфері і необхідності адаптації бізнесу до міжнародних стандартів, та прийняттям Закону України

«Про екологічний аудит». Екологічний аудит – це об’єктивне, систематичне документування і перевірка стану оточуючого природного середовища на підприємстві [1]. При проведенні екологічного аудиту перевіряється ступінь відповідності процесу, характеру діяльності, продукція, системи управління екологічними вимогами, які встановлюються нормативно-правовими актами України, нормативно-правовими актами регіональних органів управління, нормативними документами спеціально уповноважених державних органів в сфері охорони оточуючого природного середовища. Метою екологічного аудиту є не тільки збір і аналіз інформації, яка відображає комплекс господарських та природоохоронних проблем, екологічних вимог до господарської діяльності, але і сприяння суб’єктам господарювання в визначенні власної екологічної політики, формуванні пріоритетів в природоохоронній діяльності, в тому числі і попереджувальних, спрямованих на дотримання встановлених екологічних норм.

Екологічний аудит відноситься до мікрорівня функціонування суб’єктів господарювання, і обов’язковим його аспектом є порівняння отриманих підприємством результатів діяльності і цілей, які ставить перед собою підприємства та екологічна паспортизація об’єктів господарювання. В Україні поширеною є паспортизація потенційно небезпечних об’єктів і відходів. Паспортизація відходів проводиться у відповідності з «Класифікатором відходів» і Постановою Кабміну України «Про затвердження положення проведення державного обліку і паспортизації відходів», яка передбачає збір, узагальнення і збереження інформації по кожному виду відходів: їх походження, технічні, фізико-хімічні, технологічні, екологічні, санітарні, економічні і інші показники, методи виміру, контролю, технологія збору, зберігання, утилізації. Форма паспортів відходів уніфікована.

Екологічний аудит є систематизованим процесом отримання і оцінки екологічної інформації на основі незалежної позавідомчої перевірки суб’єкту на відповідність його певним критеріям. Критерії корегуються у

відповідності до поставлених цілей та завдань. А тому екологічний аудит – це інструмент управління, що заснований на системному підході та дозволяє оцінити еколого-економічну ефективність управління суб'єктів господарювання.

Узагальнюючи особливості екологічного моніторингу і екологічного аудиту, можна визначити комплекс проблем щодо вдосконалення процедури, технології, а також ефективності управління екологічною безпекою. Подальші дослідження можуть бути сфокусовані на особливостях організації екологічного моніторингу та екологічного аудиту в різних галузях національної економіки, ресурсних базах регіонів тощо.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про екологічний аудит» [редакція 18.12.2012]. – режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1862-15>
2. Боков В.А., Лущик А.В., Основы экологической безопасности / В.А.Боков, А.В.Лущик. – Симферополь: СОНАТ, 1998. – 224с.
3. Ветрова Н.М. Экологическая безопасность рекреационного региона: Монография / Н.М.Ветрова. – Симферополь: РИО НАПКС, 2006. – 297с.
4. Залесский Л.Б. Экологический менеджмент: учеб. пособ. для вузов / Л.Б.Залесский. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004.- 220с.
1. 5.Екологічне управління: Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О.Білявський та інші. – К.:Либідь, 2004. – 432с.
5. Карпенко С.А., Ефимов С.А., Лагодина С.Е. и др. Информационно-методическое обеспечение управление территориальным развитием / С.А.Карпенко, С.А.Ефимов, С.Е.Лагодина и др. – Симферополь: Таврия Плюс, 2002. – 184с.
6. Семенов В.Ф., Михайлик О.Л., Галушкіна Т.П. та ін. екологічний менеджмент: Навч. посіб. / В.Ф.Семенов, О.Л.Михайлик, Т.П.Галушкіна та ін.- К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 516с.

*Доній Н.Є.,
доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри гуманітарних
та соціально-економічних
дисциплін Академії ДПтС*

ФОРМОРЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ «НАЗАД ДО ПРИРОДИ» В ПРОСТОРИ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Ж.-Ж Руссо, описуючи становлення інституту суспільного договору формулює ідею про природу як унікальний та ідеальний феномен, в якому все гармонійно та продумано до дрібниць. Детермінантою моменту відчуження людини від природи французький діяч бачить людське прагнення здобути як найбільше благ і зручностей. Однак, прагнучи більшого та комфортнішого людина стає на шлях «більш відчутного ... виродження» [2, с.52], бо природа не тільки «встановлює межі росту», але як непереможна сила здатна брати своє [1, с.190], коли людина й суспільство «зариваються» й руйнують власний життєвий простір.

Цілком зрозуміло, що руйнування того життєвого простору в якому перебуває людина відбувається паралельно до інтенсивного становлення нових форм життєдіяльності. Це проявляється в тому, що людина через відчуття «нестерпної легкості буття» (М. Кундера), що проявляється у вимогах до неї значної стійкості та витривалості, позбавлена соціальним простором можливості екзистенційного розвантаження. Дуже часто освоєння нових, а скоріше забутих, форм життєдіяльності виглядає для людини доволі цікавим досвідом, особливо при порівнянні на контрасті з дисбалансом ресурсів при житті в рамках суспільства споживання. Повільно, до кінця не усвідомлюючи власних дій, втомлена від вимушеної активності, частина індивідів стала проявляти ностальгію за осілістю, розміреністю, за тим, що можна позначити словосполученням «втрачені можливості та життя». У цьому аспекті має сенс згадати й таке словосполучення як «сукупність нереалізованих альтернатив життя», яке описує феномен, присутній в екзистенції кожного у вигляді тіні життя. Саме тінь життя є, на нашу думку,

головним фактором, що запускає механізм повернення до природи, до того ідеального стану існування людини, який так детально описував Ж.-Ж. Руссо. Однією з форм реалізації ідеї «назад до природи» є дауншифтинг як образ життя.

Концепт «дауншифтинг» представляє собою кальку англійського дієслова «to downshift», буквальний переклад якого – «зниження передачі» або «включати зниження передачі» при керуванні автомобілем. Така номінація вкладається в рамки «автомобілізації та стайлінгу соціуму» ХХ ст. Більш розширеного значення цей термін набув після виходу 31 грудня 1991 р. в газеті «The Washington Post» статті «Життя на зниженій передачі: дауншифтинг і новітній погляд на фурор у 90-ті». Автор публікації назвав дауншифтерами людей, які в ім'я психологічного благополуччя переходять до менш стресогенного та психологічно важкого образу життя й стилю кар'єри. Дуже близьким за конотацією до дауншифтингу є концепт «добровільна простота» (simple living), ідея якого відстежується в глибинах історії філософії. «Добровільна простота» була вперше представлена науковій спільноті в 1936 р. американським соціальним філософом Річардом Греггом.

Одним з ідеологічних джерел дауншифтингу можна вважати філософію хіпі, яка сформувалася в 1960-1970-ті рр. та посприяла переорієнтації життєвих цінностей у бік нематеріальних. Дауншифтери, переважно, це успішні, забезпечені люди, які знають чого й як хочуть, а фінансовий добробут у них виступає не як головний орієнтир, а в якості важливої складової життєвого затишшя. Індивід, який приймає рішення про дауншифтинг фактично починає переструктурувати власну систему цінностей. Чекова книжка, що була на перших позиціях ціннісної ієрархії, поступово поступається місцем деяким родинним цінностям, простоті та можливості переживати гамму емоцій та почуттів, яку переживає вільна, не обтяжена великою кількістю професійних зобов'язань людина.

Можна сказати, що дауншифтинг є показником стиля мислення, який вступає в суперечку з економцентризмом й який демонструє певне переважання духовних цінностей, в тому числі й цінності, пов'язаної з переживанням краси природи. Поширеність серед дауншифтерів переорієнтації на проживання в сільській місцевості дозволяє їм, не застосовуючи активно-агресивних дій, протестувати проти тиску міста на індивідів й урбанізації. Більш того, в останні декілька років представники дауншифтингу все частіше все частіше демонструють активні пошуки близькості до природи, а тому віддаляються від цивілізації й обирають життя в найпотаємніших куточках лісів, на невеличких островах та ін.

Тож, доцільним здається висновок, що дауншифтинг – закономірний процес, детермінований пошуками виходу з кризового етапу розвитку постіндустріального суспільства. Крім того, відзначимо, що механізм дауншифтингу заснований не на «проіснувати», а на «переживати», на тому щоб відчутти усю гамму емоцій та почуттів, що надані в розпорядження людини природою.

Список використаних джерел

1. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре, или Принципы политического права / Жан-Жак Руссо ; пер.с фр. А.Д. Халютин, В.С. Алексеев-Попов // Руссо Ж.-Ж. Трактаты ; Изд-ние подгот.: В.С. Алексеев-Попов, Ю.М. Лотман, Н.А. Полторацкий, А.Д. Халютин. – М. : Наука, 1969. – С.151-257.
2. Руссо Ж.-Ж. Рассуждения о происхождении и основаниях неравенства между людьми / Жан-Жак Руссо ; пер.с фр. А.Д. Халютин // Руссо Ж.-Ж. Трактаты ; Изд-ние подгот.: В.С. Алексеев-Попов, Ю.М. Лотман, Н.А. Полторацкий, А.Д. Халютин. – М. : Наука, 1969. – С.31-108.
3. Downshifter [Electronic resource] // Викисловарь. – Available at: <http://en.wiktionary.org/wiki/downshifter> .

*Замура К.С., студентка III курсу,
Академії Державної пенітенціарної
служби*

*Науковий керівник – Зливко С.В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії ДПтС*

ШЛЯХИ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВЗАЄМОВІДНОСИН СУСПІЛЬСВА

І ПРИРОДИ

Україна займає провідне місце в Європі за запасами природних ресурсів: перше місце – залізної і марганцевої руд, сірки, одне з перших – камінь вугілля, природного газу, калійної і кам'яної солей. Розвідано понад 200 видів корисних копалин, відкрито понад 20 чию. їх родовищ. Триває пошук нових родовищ, він обумовлений зменшенням їх видобутку в давно освоєних районах. Останнім часом відкриті нові родовища нафти і газу в Пред-Карпати, шельфі Чорного моря, золота в Закарпатській, Донецькій, Одеській областях, уранових руд в Карпатах та Кіровоградської області. Наявність природних ресурсів впливає на розвиток промисловості, прискорюючи або сповільнюючи його динаміку. Наприклад, достатня сировинна база чорної металургії сприяє її розвитку і, навпаки, недостатня кількість власної нафти уповільнює розвиток нафтопереробної промисловості.

Одним з альтернативних джерел забезпечення народного господарства країни природними ресурсами є їх більш повна видобуток, комплексне використання, впровадження ресурсозберігаючих технологій. Одним з головних завдань, яке стоїть перед гірничо-видобувною промисловістю, є більш повне підняття природних ресурсів з надр землі. Вченими підраховано, що в родовищах залишається до 70% нафти, 40 – вугілля, 50 – солі, 25% металевих руд. З метою більш повного вилучення розробляють нові способи їхнього видобутку. Наприклад, при видобутку нафти штучно піднімають

тиск в свердловині, закачуючи в неї воду або пар. В результаті до 70-90% нафти піднімається з родовища.

Для раціонального розпорядження природними ресурсами розробляються і впроваджуються технології комплексного використання. Наприклад, у кольоровій металургії з мідної руди витягують більше 20 цінних компонентів, у чорній металургії крім заліза витягують титан, ванадій, кобальт, в нафтовій – йод, бром, сірку. Розробляються нові технології вилучення цінних компонентів з так званих «бідних» руд. Мідь добувають з руди, яка містить її всього 0,4-0,5%. Рівень комплексного використання сировини сьогодні характеризує технічний прогрес у промисловості країни.

Не менш важливим напрямком є впровадження ресурсозберігаючої техніки і технології. Зниження матеріало- і енергоємності виробництва рівнозначне зростанню виробництва промислової продукції при тій же самій кількості використаних сировини і палива. Збереженню мінерально-сировинних ресурсів сприяє утилізація та використання вторинної сировини. Відомо, що кожна тонна металу, виплавлена з брухту, обходиться в 20 разів дешевше, ніж із залізної руди. При цьому викиди в атмосферу зменшуються на 86%, в гідросферу – на 76%, а обсяг відходів – на 97%.

Велике значення має і використання нетрадиційних видів енергії – сонячної, вітрової, геотермальної.

У 1994 році в Україні введено в дію Кодекс України про надра. Цим документом передбачається дбайливе і цілеспрямоване використання, найбільш повна видобуток ресурсів і попередження шкідливого впливу гірничих робіт на навколишнє середовище, охорона родовищ від пожеж і затоплень, попередження забруднення надр відходами виробництва.

Агрокліматичні ресурси території – це термічний режим повітря і ґрунту в сукупності з кількістю атмосферних опадів і запасами вологи в ґрунті. Хоча більша частина території України розташована в помірно континентальному кліматичному поясі, співвідношення тепла і вологи в

різних її регіонах диференційовано. Так, сума активних температур періоду, коли середньодобова температура вище 10 ° С, зменшується від 3600 ° на Південному березі Криму до 2400 ° на півночі України і до 1600 ° на вершинах Карпатських гір. Тому тільки на півдні Кримського півострова можливе вирощування субтропічних культур. Зволоженість території зменшується від 1500 мм на рік у Закарпатті до 300 мм на південному сході. Тому вологолюбні культури доцільно вирощувати в Поліссі і на півночі лісостепової зони.

До земельних ресурсів належать землі, які використовуються або можуть використовуватися у господарській діяльності. У земельному фонді України виділяються наступні землі: сільськогосподарські; населених пунктів; промисловості, зв'язку, транспорту і оборони; природоохоронні, лісового та водного фонду; землі запасу.

Рівень сільськогосподарського освоєння території України високий і становить 70%. На одного жителя припадає 0,8 га сільськогосподарських угідь. Більша частина їх розміщена в зоні чорноземів, які мають найвищу родючість у світі. Господарська діяльність прямо або побічно впливає на стан ґрунту, при цьому часто завдаючи їй шкоди. Понад 19 млн. га сільськогосподарських угідь України схильні до водної та вітрової ерозії, 23% ґрунтів мають підвищену кислотність, 9% засолені. Раціональне землекористування передбачає охорону ґрунтів від негативних наслідків господарської діяльності людини. Для цього розроблена і застосовується на практиці система ґрунтозахисних заходів – правових, науково-технічних, соціально-економічних. Раціональне використання земель можливо в умовах оптимального співвідношення земельного фонду, проведення меліорації і рекультивації порушених ґрунтів і земель.

Правова основа охорони ґрунтів закладена Законом України про охорону навколишнього середовища (1991), Земельним кодексом України (1992) та іншими законодавчими актами, основними завданнями яких є створення умов для раціонального використання та охорони земель,

збереження і відновлення родючості ґрунтів, поліпшення природного середовища.

Отже, в умовах науково-технічного прогресу збільшується використання всіх видів природних ресурсів – мінерально-сировинних, агрокліматичних, біотичних і рекреаційних. При цьому важливе значення для суспільства набуває визначення шляхів раціоналізації взаємовідносин суспільства і природи. На наш погляд, ці шляхи повинні відбуватися за рахунок вдосконалення екологічного законодавства України, запровадження європейських стандартів щодо виготовлення екологічно чистої продукції, впровадження мало- та безвідходних технологій, застосування енергозберігаючих технологій, альтернативних джерел енергії тощо.

*Клочай Д.О., студентка III курсу,
Академії Державної пенітенціарної
служби*

*Науковий керівник – Аніщенко В.О.,
кандидат технічних наук, доцент;
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії ДПтС*

ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА

На сучасному етапі розвитку суспільства, коли екологічна криза є загальновізною світовою катастрофою, значної актуальності набуває проблема дослідження сформованості екологічної свідомості та культури українців, а також чинників впливу на їх розвиток.

Екологічну свідомість у вузькому сенсі З.П. Плохій розглядає як складову свідомості особистості, що пов'язана з відображенням процесів взаємодії людини чи суспільства з об'єктами та явищами природи [1, с. 117].

У роботі В. А. Сітарова зазначено, що в найширшому сенсі екологічна свідомість є сферою суспільної і індивідуальної свідомості, яка пов'язана з віддзеркаленням природи як частини буття [2, с. 86].

Взагалі, екологічна свідомість охоплює кілька спрямувань: світоглядне, в основі якого лежить матеріалістичне осмислення єдності суспільства і природи; екологічне, основу якого творить положення про визначальне значення способу виробництва матеріальних благ залежно від рівня розвитку виробничих сил і характеру виробничих відносин; морально-естетичне, характеризоване певними моральними нормами, які регулюють поведінку людини у спілкуванні з природою; правове, що визначається нормативними актами природоохоронного законодавства, у яких відображені інтереси всього суспільства.

На розвиток екологічної свідомості людини впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Об'єктивними чинниками є рівень економічного та культурного розвитку суспільства, існуюча система освіти, генотип і стан здоров'я людини. До суб'єктивних чинників відносять особливості спонукальної сфери, самосвідомість, активність, спілкування, системи ставлення особистості [3, с. 66].

Виділяють типи екологічної свідомості:

- зацікавлений, який виникає у суспільстві, яке знаходиться в процесі становлення промислового виробництва і порушення природного середовища стають явними;
- тривожний, який виявляється під час виникнення реальної загрози і її усвідомлення;
- пристосувальний, що становить розвинуту екологічну свідомість, яка дає можливість розширювати сферу власних оцінок в умовах нової екологічної реальності;
- об'єднуючий, що виникає на стадії соціальної адаптації, при якій відбувається інтеграція набутого досвіду;
- екофільний тип свідомості, який характеризується усвідомленням пріоритетності екологічних проблем, високим рівнем особистої відповідальності за долю природи і діяльну участь у її захисті [4, с.16].

Екологічна свідомість включає не тільки знання про стан і зміни в

природі, але й розуміння можливих напрямів та способів вирішення екологічних проблем, усвідомлення необхідності запобігання подальшого порушення екологічної рівноваги з метою збереження природних компонентів екосистем [5].

На основі екологічної свідомості формується екологічна культура, яка передбачає глибокі знання про навколишнє природне середовище, екологічний тип мислення і відповідальне ставлення до природи і природних ресурсів за видами, вміння вирішувати екологічні проблеми та безпосередню участь у природоохоронній діяльності.

І. Попова зазначає, що екологічна культура – це тип життєдіяльності людини, що успадковується, та її взаємовідносин з навколишнім середовищем, що сприяють здоровому способу життя, стійкому соціально - економічному розвитку, екологічній безпеці країни і кожної людини [6].

Екологічна культура заснована на цілісності системи «суспільство - природа» і включає діалектичний синтез екологічних стосунків, екологічної діяльності та екологічної свідомості. У цьому синтезі головним інтегруючим чинником є екологічна свідомість та екологічна спрямованість у діяльності, як основа екологічного управління у системі «суспільство-природа» (рис.1).

Вирішення екологічних проблем у більшості науковців пов'язується з формуванням екологічної культури й, зокрема, екологічного світогляду людини XXI століття. І в цьому суттєву роль відіграють засоби масової інформації.

Так, екологічна реклама створює основу для екологічного виховання населення. Основними рекламодавцями екологічної реклами в Україні є «Грінпіс», Партія зелених, Всесвітній фонд дикої природи, рідше – державні органи. В екологічній рекламі зачіпаються широкі аспекти суспільного життя, пов'язані з екологічними проблемами [7, с.593].

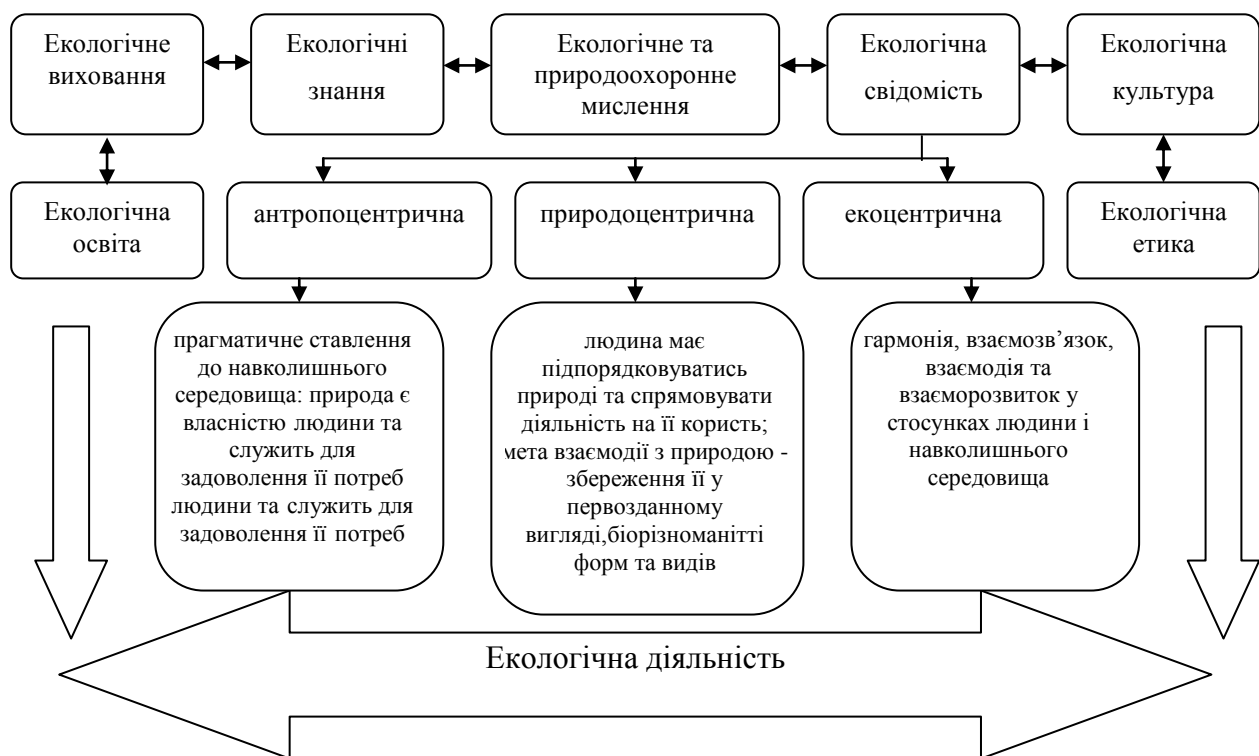

Рис. 1. Взаємозв'язок екологічної культури та формування екологічної свідомості [5]

Отже, екологічна свідомість, як цілісне культурологічне явище, що включає процеси навчання, виховання розвитку особистості, повинна спрямовуватися на формування свідомості та відповідальності зокрема, екологічної культури, як складової системи національного виховання особистості, екологізацію освітнього процесу та програму підготовки у розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: навч. - метод. посіб. до Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / З. П. Плохій. – К.: Світич, 2010. – 144 с.
2. Ситаров В. А. Социальная экология: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А. Ситаров, В.В. Пустовойтов. - М.: Издательский центр «Академия», 2000. - 280 с.
3. Романова М. К. Чинники розвитку екологічної свідомості дорослої особистості/ М. К. Романова // Наука і освіта. – 2013. - №7. – С.65-69
4. Варго О. М. Екологічна свідомість як умова становлення екологічного суспільства: автореф. д и с... канд. філософ, наук: 09.00.03/О. М. Варго. - Харків, 2006. - 17 с.
5. Бобровська Н. В., Костирко А. Г. Екологічна свідомість у

використанні природних ресурсів [Електронний ресурс] /Н.В. Бобровська, А.Г. Костирко// Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/nvnau_econ_2016_249_6.pdf

6. Попова І. Екологічна свідомість та культура: проблеми формування у трансформаційному суспільстві [Електронний ресурс] /І. Попова// Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/Vird_2014_34_9.pdf
7. Хамініч С.Ю., Хижняк Ю.Е. Концепція екологічного маркетингу та особливості використання «зеленого» PR і реклами / С.Ю.Хамініч, Ю.Е. Хижняк // Збірник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. – 2015. – Випуск 7. – С.591-595

Кравчук Г.В.,

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри гуманітарних та
соціально-економічних наук,
Академії ДПтС*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГЛАМЕНТУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ

Враховуючи постійність реалізації процесу реформування екологічної системи та відповідних перетворень у цій сфері в Україні постає питання про приведення у відповідність механізму страхування екологічних ризиків. Екологічний аспект інтеграції України з врахуванням вирішення проблем страхування та перестраховування ризиків, що виникають у даному сегменті зумовлює суттєві зміни в організації страхової справи, що передумовлює вдосконалення сегментації страхового ринку, розширення сфери і підвищення якості страхових продуктів, удосконалення механізму мобілізації та використання ресурсів для забезпечення надійного страхового захисту усіх суб'єктів ринку. Також необхідно відзначити, що особливість екологічного страхування дедалі визначається його суспільним призначенням оскільки відбувається збільшення об'єктів, що є джерелами підвищеної небезпеки для навколишнього природного середовища, для життєдіяльності та здоров'я людини, сприяють посиленню негативних впливів на стан екосистеми.

На сучасному етапі відповідно до ст. 7 Закону України «Про страхування» підлягає обов'язковому страхуванню цивільна відповідальність

за такими напрямками: оператора ядерної установки за ядерну шкоду, яка може бути заподіяна внаслідок ядерного інциденту; суб'єктів господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки, включаючи пожежовибухонебезпечні об'єкти та об'єкти, господарська діяльність на яких може призвести до аварій екологічного та санітарно-епідеміологічного характеру; експортера та особи, яка відповідає за утилізацію (видалення) небезпечних відходів, щодо відшкодування шкоди, яку може бути заподіяно під час транскордонного перевезення та утилізації (видалення) небезпечних відходів; суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків при перевезенні небезпечних вантажів.

Взагалі питання правового регламентування екологічного страхування визначають такі спеціальні закони та постанови як: Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про екологічний аудит», «Про перевезення небезпечних вантажів», «Про об'єкти підвищеної небезпеки», «Про нафту та газ», Постанова КМУ «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів» від 1.06.2002 р. № 733 та «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування відповідальності експортера та особи, яка відповідає за утилізацію (видалення) небезпечних відходів, щодо відшкодування шкоди, яку може бути заподіяно здоров'ю людини, власності та навколишньому природному середовищу під час транскордонного перевезення та утилізації (видалення) небезпечних відходів» від 19.08.2002 р. № 1219, «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яка може бути заподіяна пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки, включаючи пожежовибухонебезпечні об'єкти та об'єкти, господарська

діяльність на яких може призвести до аварій екологічного і санітарно-епідеміологічного характеру» від 16.11.2002 р. № 1788.

Дані нормативно-правові акти лише спрямовані на визначення порядку та правил здійснення обов'язкового страхування конкретних видів об'єктів екологічного страхування, визначення форм типових договорів страхування, умов ліцензування, обсягів страхових сум та страхових тарифів.

Здійснивши аналіз чинного законодавства щодо регулювання страхування відповідальності за заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу, можна відзначити, що наявна сукупність нормативно-правових актів не здійснює правове регулювання за цим питанням у повному обсязі.

Зважаючи на те, що загальна кількість страхових компаній "non-life" на початок 2017р. становила 271 компанію та лише п'ять з них надають послуги з екологічного страхування. Проблемність правового регулювання врегулювання збитків при настанні страхових випадків та визначення реальних розмірі страхових збитків призводить до небажання страховиків здійснювати ці види страхування. Для активізації процесів екологічного страхування та підвищення зацікавленості страховиків до надання цих послуг необхідно не лише удосконалити законодавчу базу екологічного страхування, а й створити систему обов'язкового страхування екологічних ризиків, яка передбачатиме наявність обґрунтованого механізму загальної відповідальності за шкоду, заподіяну внаслідок забруднення навколишнього природного середовища.

Екологічне страхування в усіх країнах світу вважається найбільш складним видом страхування, що обумовлюється не лише проблемами в обґрунтуванні розміру страхових сум, страхових тарифів, специфіці визначення об'єкту страхування та здійсненні екологічного аудиту страхувальників, а й правовим регламентуванням компенсації збитків страхувальникам за умов, коли шкода виявляється через багато років після забруднення навколишнього природного середовища. Сьогодні зумовлює

необхідність ретельного нормативно-правового визначення усіх процедурних етапів страхування екологічних ризиків.

Законодавче закріплення таких процедур дозволить здійснювати екологічне страхування більшій кількості страховиків, сприяє поширенню превентивних дій, що ведуть до зменшення витрат на екологічний захист; збільшенню вкладення іноземних інвестицій у розвиток екологічного виробництва та технологій; підвищить відповідність самих страхувальників.

Виходячи з вищенаведеного можна стверджувати, що екологічне страхування є необхідним елементом у екологічній системи країни, оскільки за умов вдосконалення правового забезпечення воно сприяє як економічному зростанню країни, через компенсацію збитків, які завдаються третім особам, та витрат самих страхувальників, що виникають в результаті аварійного забруднення навколишнього середовища, так і поліпшенню якості навколишнього природного середовища у країні.

Лісова М.А.,
викладач вищої категорії
Коледжу транспорту та
комп'ютерних технологій
Чернігівського національного
технологічного університету

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ

Головним завданням сучасного маркетингу є задоволення виключно економічних потреб і прагнення до балансу економічних інтересів виробників і споживачів. Але останнім часом спостерігаються тенденції, які спрямовані на контроль над забрудненням навколишнього середовища і споживанням природних ресурсів. Не є секретом, що в Україні протягом десятиліть робляться спроби щодо вирішення екологічних проблем за допомогою економічних і адміністративно-правових методів державного

регулювання, які так і не призвели до помітного поліпшення стану навколишнього середовища. І в останні роки стурбованість шкідливим впливом виробництва на стан навколишнього середовища торкнулася не тільки вчених та уряду, але і широкої громадськості в особі споживача. І саме споживач зіграв вирішальну роль у виникненні і становленні такого напрямку, як екологічний маркетинг, головною метою якого є забезпечення балансу інтересів економіки та охорони навколишнього середовища. Поява екологічного маркетингу є результатом підвищення вимог споживачів до екологічної чистоти і якості продукції, її впливу на здоров'я людини і довкілля.

Екологічний маркетинг є зовсім новою господарською практикою і дозволяє суб'єктам господарювання не тільки отримувати бажані прибутки, але й зменшити шкідливий вплив виробничих процесів на довкілля та здоров'я споживачів до мінімального рівня.

Отже, екологічний маркетинг визначається сукупністю методів та інструментів, які дозволяють підприємствам та організаціям впливати на цільову аудиторію так, щоб створити при цьому цінність екологічного способу життя та досягти тим самим своїх цілей.

Завдання екологічного маркетингу полягають у визначенні потреб в екологічно безпечній продукції, що має високу конкурентоспроможність, а також інтенсифікації її збуту за мінімального впливу під час її виготовлення та споживання на навколишнє середовище, отримання додаткового прибутку за рахунок екологізації виробництва.

У виробничій сфері основними функціями екологічного маркетингу є:

- вивчення попиту на екологічно безпечну продукцію та планування екологічно безпечного асортименту;
- встановлення цін на товари (послуги) екологічного призначення;
- планування «екологічної» модернізації виробництва;
- вибір екологічно безпечного товаропросування;
- організація екологічно безпечного обслуговування споживачів.

У галузі охорони навколишнього середовища до основних маркетингових напрямків можна віднести:

- формування фінансових структур підтримки екологічних дій;
- екологічне страхування дій;
- екологічний аудит рівня впливу на навколишнє середовище;
- зміну форм звітності виробників;
- нові форми проведення рекламних заходів;
- формування нових методів і принципів торгівлі.

В сучасних економічних і соціальних умовах пріоритетним напрямом екологічного маркетингу є формування та розвиток ринку екологічних виробів задля забезпечення стабільності розвитку економіки, що дає можливість вирішити економічні, соціальні та екологічні проблеми в комплексі. В Україні перспективними галузями розробки екологічно безпечних товарів є натуральні харчові продукти, побутові миючі засоби (без фосфатів), енергозберігаюче обладнання, продукти утилізації (папір, скло), вторинні вироби з паперу для дому та офісу, екологічні товари для побуту (меблі, електронні прилади, шпалери, покриття для підлоги, дитячі іграшки), більш безпечні матеріали для автомобільної техніки.

В розвитку світового ринку екологічних товарів найбільші досягнення за такими напрямами:

- економія енергії (економічні електроприлади, автомобілі, будинки);
- підвищення продуктивності в системах постачання електроенергії і генерації;
- раціональне використання традиційних і нових матеріалів (у будівництві, промисловості, сільському господарстві);
- підвищення ефективності використання засобів комунікації та транспорту (електронна пошта, Інтернет, мобільний зв'язок, швидкісні електропотяги).

Екологічне підприємництво в Україні формується за такими напрямами:

- технології виробництва продуктів харчування;

- розробка нових і вдосконалення вже існуючих технологій хімічної промисловості;

- інформатизація виробництва і збуту;

- використання нетрадиційних джерел енергії;

- переробка відходів.

Отже, екологічний маркетинг можна розглядати як зміну в філософії бізнесу, зокрема зміну підприємницької культури, яка робить акцент на співробітництві, а не на конкуренції, що з економічної точки зору є вигідним, оскільки співпраця відкриває більші можливості для розвитку нових напрямків виробництва і реалізації продукції. При цьому передбачається не менш важлива екологічна складова, яка повинна обов'язково враховуватися при прийнятті всіх бізнесових рішень. Прибутковість такої екологічно свідомої діяльності та конкурентоспроможність бізнесу досягається шляхом переконання покупців в найвищій споживчій цінності екологічно чистої продукції та підтримки позитивного іміджу підприємства.

Новизна екологічного маркетингу викликає до нього інтерес з боку наукової та бізнес-спільноти. Але питання реалізації екологічного маркетингу у діяльності українських підприємств залишається недостатньо розкритим. Мова йде про таку реалізацію концепції екологічного маркетингу, яка б забезпечила створення та стимулювання попиту на дійсно екологічно безпечну продукцію, виробництво та збут якої спричиняє мінімальну шкоду довкіллю, а не про штовхування «еко-біо» продуктів, повних штучних барвників та залишків агрохімії. Таку реалізацію концепції громадськими організаціями, яка б забезпечила доступну та повну інформацію стосовно екологічних небезпек та боротьбу із підприємствами-забруднювачами природного середовища, а не акції-одноденки, які, як правило, проводяться для «галочки» та створення контенту. Таку концепцію, яка б забезпечувала реалізацію екологічного способу життя та задоволення потреб споживачів у екологічно безпечних товарах (послугах).

Враховуючи вищесказане, можна зазначити, що концепція екологічного маркетингу покликана стабілізувати положення підприємства на ринку та побудувати і зміцнити прозорі та довготривалі відносини між покупцями і виробниками продукції. І тому може бути використана українськими підприємствами, але за умови дотримання ними основних принципів екологічного маркетингу, зокрема:

- орієнтації на потреби споживачів в екологічно чистій продукції;
- підвищення цінності продукції для споживачів за рахунок відкритості у взаємовідносинах з ними;
- удосконалення технологій виробництва з урахуванням екологічної складової;
- формування екологічної свідомості у кожного співробітника підприємства.

Любич О.А.,
*кандидат історичних наук,
доцент кафедри економіки
та соціальних дисциплін
Академії ДПтС*

ОХОРОНА ЛІСОВОГО ФОНДУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

В ХІХ ст.

У всі часи людина використовувала ліс для задоволення своїх потреб. Його використовували для обігріву, будівництва, ремесел, як джерело ягід і грибів, як добриво для майбутніх полів. Дуже часто нераціональне використання лісового фонду призводило до негативних явищ. Наприкінці ХVІІІ ст. на українських землях розпочалась промислова революція, на підприємствах почали застосовувати парові двигуни, що призвело до швидкого скорочення лісових площ. Цю проблему потрібно було вирішувати.

Основним нормативним актом, що регулював право власності на ліси в українських губерніях на початку ХІХ ст., був Лісовий устав, затверджений

11 листопада 1802 року. Наступні його видання вийшли у 1842, 1857, 1876 та 1893 роках, не дивлячись на достатньо велику кількість перевидань чогось нового та кардинального до «Уставу лісового» не вносилось. Для охорони казенних лісів у нормах Уставу про ліси (1842 р.) [21] була регламентована робота постійної лісової варти. До її складу входили: господар, піший стрілок, помічник, запасні стрілки, лісові об'їждчики або кінні унтер-офіцери (ст. 105, 106, 111). Вони були звільнені від сплати державних податків, виконання земських повинностей, від рекрутської повинності та від військового постою (ст. 116). За кожним двором лісової варти було закріплено особливий простір лісу, що мав назву «обхід». Постійна лісова охорона підкорялась лісовим чиновникам.

Крім охорони лісів від пожеж до обов'язків лісової варти відносились: охорона лісів від самовільної вирубки, пошкодження молодняку, недопущення випасу худоби без спеціального дозволу, охорона кордонів лісів, лісових галявин та інших угідь від захоплення приватними особами і від неправильного переміщення межі, у нагляді за постійними та посадженими лісами, розвідка лісних дерев, знищення хижих звірів і нагляд, щоб ніхто не стріляв на казенних землях дичину у заборонений час (ст. 184). У лісах було заборонено випалювати галявини (ст. 648), а тим, хто ходив за грибами і ягодами неможна було розводити вогонь у лісах взагалі (ст. 653) [1].

У деяких випадках селянам дозволялось випалювати ліси під оранки, сінокоси та інші угіддя. Для цього селянин мав попередньо повідомити лісову варту, яка повинна була спостерігати, «чтобы вокруг того места был ров, или чтобы трава была окошена и земля вспахана, или же чтоб выдран был дерн и оборочен корнем вверх, не менее как на две сажени ширины» [2, ст. ст. 644, 647]. Під час випалювання селяни мали бути забезпечені мітлами, відрами та іншими пожежними інструментами, щоб не допустити розповсюдження вогню на ділянки, що не підлягали спаленню [2, ст. 645]. У випадку сильного вітру випалювання мали відкласти і вогонь загасити [2, ст.

646]. Промисловцям у ночі з 15 квітня по 15 вересня було заборонено розводити вогонь у лісах [2, ст. 651]. Під час розведення вогню вдень, вони зобов'язані були викопати яму, опалити усю траву навколо неї на 5 сажень. Під час спеки розводити вогонь у лісах заборонялось [2, ст. 1315]. Уночі палити вогонь було дозволено тільки тим, хто плыв на човнах у каравані по річках [2, ст. 652]. Крім того, до норм попереджувальних, профілактичних або захисних виникнення пожеж можна віднести правила з вивішування на стінах будинків та трактирів правил поведження під час лісової пожежі [2, ст. 654]. Норми, що регламентували порядок тушіння пожеж у лісах, зобов'язували прибувати за першим закликком усіх селян, промисловців, їх працівників, лісових чиновників, які мали право примусити обивателів обкапувати ровами або каналами місце пожежі, щоб вогонь не розповсюджувався далі [2, ст. ст. 656-658].

15 травня 1867 року була Височайше затверджена думка Державної Ради – Про міри до охорони приватних лісів [3, – с. 750-753]. Ці норми у 1876 р. було включено тексту Уставу про ліси. Інститут збереження лісів отримав своє остаточне оформлення після прийняття у 1888 році «Положення про збереження лісів» [4, – с. 148-156]. З метою збереження лісів особливій охороні підлягали захищені та водоохоронні ліси. У рамках питання про збереження лісів, регламентувались норми з боротьби зі шкідниками. З метою збереження лісів було надано право купувати у казну приватні ліси. Загальний нагляд за виконанням Правил було покладено на Лісоохоронні Комітети. У них розглядались справи про визнання лісів захисними і водоохоронними; видача дозволів на будівництво у межах лісу; дозволяли переводити ліси у інший вид угідь; призупиняти масову вирубку; видавали дозволи на випас худоби у підліску; затверджували плани лісового господарства; відкривали справи пов'язані з порушенням Правил про збереження лісів; здійснювали допомогу приватному лісовому господарству. Управління Землеробства і Державних маєностей та місцеві лісники мали застосовувати можливі заходи для очищення лісів від повалених дерев,

сухостою і залишків заготовок. Лісниками лісокультурні роботи проводились згідно розпоряджень державних органів, без торгів. Інші лісові роботи – з торгів або без торгів згідно спеціальних правил.

Список використаних джерел

1. Устав лесной 1842 года издания // СЗРИ. – Свод уставов казенного управления. – Т. 8. – Ч. 4. – Уставы лесной, о казенных оброчных статьях, о хозяйственном управлении казенных населенных имений. – Спб., 1842.
2. Устав лесной 1842 года издания // Свод законов Российской империи издание 1842 года. Свод уставов казенного управления. Т. 8, часть четвертая. Уставы лесной, о казенных оброчных статьях, о хозяйственном управлении казенных населенных имений. – СПб.: Типография II отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии. 1842.
3. О мерах к охранению частных лесов: Высочайше утвержденное мнение Государственного Совета от 15.05.1867 // Полное собрание законов Российской Империи, 1867. – Т. XIII.
4. Высочайше утвержденное Положение о сбережении лесов 04 апреля 1888 г. // ПСЗРИ. – 3-е собр. – Т. VIII. – 1888.

*Мартиненко А.О., студентка III курсу,
Академії Державної пенітенціарної
служби*

*Науковий керівник – Зенченко О.О.,
викладач кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії ДПтС*

ВИДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Однією з основних умов ефективної реалізації цілей екологічної політики, досягнення її мети та дотримання екологічного законодавства є встановлення юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. У широкому сенсі юридична відповідальність за екологічні правопорушення являє собою різновид соціальної відповідальності фізичних та юридичних

осіб, яка полягає у накладанні на них визначених законодавством санкцій за екологічні правопорушення.

Відповідальність у галузі екології – це особливий стан суспільних екологічних правовідносин, при якому правовими засобами забезпечується виконання відповідальними особами спеціальних обов'язкових вимог законодавства в галузі використання природних ресурсів, охорони НПС, забезпечення екологічної безпеки.

Екологічне правопорушення – це винна, протиправна, економічно небезпечна дія, яка посягає на встановлений порядок використання природних ресурсів, охорони НПС та порушує екологічні і пов'язані з ними інші права людини і вимоги економічної безпеки.

В залежності від об'єкта, суб'єкта та самого правопорушення настає відповідний вид юридичної відповідальності. В галузі екології застосовується адміністративна, кримінальна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність.

Адміністративна відповідальність передбачена за адміністративні екологічні правопорушення правил охорони водних ресурсів, водокористування, використання земель державного лісового фонду, засмічення лісів відходами, здійснення викиду забруднюючих речовин в атмосферу, правил передачі відходів, законодавства про захист рослин, використання об'єктів тваринного світу та інших, перелік яких визначено ст. 52-914 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Кримінальна відповідальність застосовується за екологічні злочини, перелік яких визначений в окремому розділі Особливої частини Кримінального кодексу України "Злочини проти довкілля" (ст. 236-254), що характеризуються підвищеним ступенем екологічної небезпеки для навколишнього природного середовища, природних ресурсів, життя і здоров'я населення.

Цивільно-правова відповідальність у формі відшкодування заподіяної шкоди застосовується при наявності наступних умов:

- прямої дійсної шкоди;
- протиправної поведінки винної особи;
- причинного зв'язку між заподіяною шкодою та протиправністю діяння особи;
- вини особи, яка заподіяла шкоди.

Екологічне законодавство передбачає визначення шкоди, заподіяної в результаті порушення вимог використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки за допомогою нормативного, затратного, таксового та розрахункового методів. Порядок визначення збитків (шкоди) врегульовано постановою Кабінету Міністрів України від 28.09.1993 року "Про відповідальність за порушення лісового законодавства", наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища і Державного комітету з рибного господарства і рибній промисловості від 11.09. 1992 року "Про методику підрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення правил рибальства і охорони рибних запасів" та іншими актами.

Дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення – це різновид юридичної відповідальності, яка застосовується до винних осіб за протиправні дії, що порушують екологічні вимоги у процесі невиконання функціонального обов'язку та інших вимог дисципліни праці, пов'язаних з використанням природних ресурсів, охорони НПС, забезпечення екологічної безпеки.

Підставою відповідальності є дисциплінарні поступки в галузі екології (в галузі використання природних ресурсів, в галузі охорони НПС, в галузі забезпечення екологічної безпеки).

Умови настання дисциплінарної відповідальності: протиправність; наявність вини суб'єкта; професійна правосуб'єктність у галузі екології; невиконання чи неналежне виконання екологічних вимог, які складають коло службових, професійних обов'язків.

Види дисциплінарних стягнень: догана; звільнення з посади;

Підсумовуючи вище сказане можна зробити висновок, що відповідальність в екологічному праві є важливим складовим елементом правового забезпечення раціонального природокористування, відновлення екологічних об'єктів і охорони довкілля. Законодавство про юридичну відповідальність за порушення права природокористування тим чи іншим природним об'єктом розвивалось у рамках загальних правових норм про відповідальність за порушення вимог природоохоронного законодавства.

Список використаних джерел

1. Андрейцев В.І. Екологічне право. - К.,1996
2. Андрейцев В. І. Екологічне право: Підручник для студентів юридичних вузів і факультетів.-К.,2001
3. Бабяк О. С., Біленчук П. Д., Чирва Ю. О. Екологічне право України: Навчальний посібник.-К.,2000
4. Малишко М. І. Екологічне право України: Навчальний посібник.- К.,2001
5. Петров В.В. Экологическое преступление: понятие и составы. - М.,1991

*Неділя Р.В., курсант III курсу,
Академії Державної пенітенціарної
служби
Науковий керівник – Аніщенко В.О.,
кандидат технічних наук, доцент;
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії ДПтС*

ЕКОЛОГІЧНА СИТУАЦІЯ ТА СТАН ПИТНИХ ВОД УКРАЇНИ

Прагнучи нових благ цивілізації, люди брутально втручаються в закони природи. Проте зиски, на які вони розраховують, приходять разом із наслідками, котрих не чекали. Це справедливе твердження повною мірою стосується сучасної екологічної ситуації в Україні. І насамперед – ситуації з питною водою.

Необхідно зазначити, що вода є найціннішим природним ресурсом для всього живого. До речі, загальна кількість води на Землі складає біля 1400

млн. куб.км., з них 97,5% припадає на солону воду Світового океану і лише трохи більше 2% (або 39 500 куб.км) припадає на прісну воду, яка придатна для використання людиною. У свою чергу запаси прісної води розподіляються таким чином: 69% припадає на воду у вигляді снігу та льоду Антарктики і Гренландії; біля 30% — це підземні води; тільки 0,12% припадає на поверхневі води рік та озер.

Води придатної до безпосереднього використання є лише 9000 куб.км. Використовується 4000 куб.км. Географічне розподілення використання води: Азія: 55% всієї води; Північна Америка: 19%; Європа: 9,2%; Африка: 4,7%; Південна Америка: 3,3%; Решта світу використовує 8,8%.

Використання води за секторами економіки: сільське господарство: 70%, але при цьому 800 млн. людей лишаються голодними; промисловість: 22%; у комунальному господарстві: 8%.

Використання води на душу населення в день: 600 л у Північній Америці і Японії; 250—350 л у Європі; 10—20 л в країнах біля Сахари.

В середньому у світі річний забір води з рік та підземних джерел складає 600 куб.м на людину, з яких 50 куб.м складає питна вода або 137 л на людину в день.

Вода і санітарні умови мають важливе значення для якісного життя та діяльності людства.

1,1 млрд. людей у світі не мають доступу до безпечної питної води (це біля 1/3 всього людства) та 2,6 млрд. людей не забезпечені умовами санітарії. З них за регіонами: 2% в Європі; 13% в Африці; 80% в Азії; 5% в Латинській Америці і Карибському басейні.

Водний дефіцит відчувають 250 млн. людей в 26 країнах. Щорічно 250 млн. людей страждають від хвороб, пов'язаних з дефіцитом води та 2,2 млн. людей в світі щорічно вмирають таких хвороб. 6000 дітей щоденно вмирають від хвороб через нестачу води та відсутність санітарних умов. 40% людства живе в регіонах, що потерпають від високого рівня водного стресу.

До 2025 року біля 5,5 млрд людей можуть відчути такий водний стрес. За минулі 100 років використання води зросло у 6 разів, а приріст населення виріс у 2 рази.

Водні екосистеми дуже сильно деградують. Майже половина водно-болотних районів та берегових зон (областей з підвищеним зволоженням) були втрачені, більше 20% видів із 10 000 прісноводних видів зникли. У таких областях як США, Китай та Індія підземні води використовуються швидше, ніж встигають поповнитися.

В Україні склалась катастрофічна ситуація з постачанням населенню якісної питної води. Критеріями якості питної води є її вплив на здоров'я людини при тривалому вживанні, відсутність шкідливих хімічних елементів, бактерій та інших мікроорганізмів. Більшість басейнів річок і водоймищ, із яких, переважно, забезпечуються потреби населення у воді, не можна вважати екологічно безпечними. У деяких містах і навіть окремих регіонах відхилення в якості води від норми сягає 70–80%.

На жаль, продукти людського господарювання у вигляді стічних вод уже дісталися навіть підземних горизонтів. Далеко не в усіх регіонах підземні води відповідають вимогам до питної води через підвищений вміст хімічних сполук, нітратів і бактеріологічного забруднення. Як наслідок, значна частина населення використовує для питних потреб недоброякісну воду. Намагаючись захиститися від її шкідливого впливу, чимало українців у наш час переходять на споживання бутильованої води. Проте перед тим як потрапити у пляшку, вода із більшості підземних джерел потребує додаткової водопідготовки, в тому числі й очищення. І тільки в небагатьох регіонах України чисте екологічне середовище дозволяє виробникам бутілювати воду в її природному стані.

Проблема екологічного стану водних об'єктів є актуальною для всіх водних басейнів України. Вода у більшості з них класифікується як «забруднена» і «брудна» (IV–V клас якості). Найгостріша ситуація спостерігається в басейнах Дніпра, Сіверського Дінця, річках Приазов'я,

окремих притоках Дністра і Західного Бугу, де якість води класифікується як «дуже брудна» (VI клас).

В Україні інтенсивно відбуваються процеси урбанізації, негативними наслідками яких є надмірна концентрація промислових об'єктів на обмеженій території. Це призводить до руйнування природного середовища великих міст. Висока забрудненість викидами й відходами, незадовільний стан життєзабезпечувальних систем, швидке зростання населення міст і потреба розширення територій призвели до непридатності до використання більшості поверхневих вод. Найбільш густонаселеними та екологічно проблемними є східна частина України, місто Київ, а також міста – «мільйонники».

Поверхневі води є джерелом питного водопостачання для понад 70% населення України. В окремих населених пунктах питна вода за фізико-хімічними показниками (загальна мінералізація, жорсткість, місткість заліза, фтору тощо) не відповідає вимогам ДСТУ 2874-82 «Вода питна. Гігієнічні вимоги й контроль якості». Майже 1200 населених пунктів частково чи повністю забезпечуються питною водою, що привозиться. Разом з тим, середньодобове споживання води на одного мешканця міста в Україні становить 325 літрів, тоді як у великих містах Європи цей показник становить лише 100–200 літрів. Найбільший рівень споживання води спостерігається в Центральній та Східній Україні.

Для переважної більшості підприємств промисловості та комунального господарства скиди забруднюючих речовин істотно перевищують гранично допустимий рівень. Це призводить до забруднення водних об'єктів і порушення норм якості води. Сьогодні четверта частина очисних споруд водопровідної мережі, кожна п'ята насосна станція та половина насосних агрегатів відпрацювали нормативний строк експлуатації. В аварійному стані перебуває понад 30% водопровідних та каналізаційних мереж. Щодоби у водойми скидається понад 10,6 тис. куб. метрів неочищених і недостатньо

очищених стічних вод. Найгостріша ситуація спостерігається в Східній Україні.

Забруднення водних об'єктів – джерел питного водопостачання – тягне за собою погіршення якості питної води та створює серйозну небезпеку для здоров'я населення в багатьох регіонах України. Відставання України від розвинутих країн по середній тривалості життя та висока смертність певною мірою пов'язані саме із споживанням неякісної питної води.

*Ніцимна С.О.,
доктор юридичних наук, професор;
начальник кафедри
адміністративного, цивільного та
господарського права і процесу
Академії ДПтС*

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЇ

Екологічні проблеми соціально-економічного розвитку України належать до особливо актуальних, що вимагають невідкладного вирішення. Погіршення екологічної ситуації стає особливо відчутним в умовах продовження кризового стану економіки.

Вирішення практичних питань, пов'язаних із покращенням охорони довкілля, на пряму залежать від фінансове забезпечення нових підходів, шляхів стосовно розв'язання складних проблем стабілізації та поліпшення екологічної ситуації в Україні. Фінансовий механізм реалізації екологічної політики передбачає використання фінансових методів і важелів, визначення джерел фінансування природоохоронних, природовідновних, природозберігаючих технологій та заходів підтримки належного рівня екологічної безпеки, фінансового забезпечення виконання екологічної політики країни.

Зрозуміло, що фінансове забезпечення та фінансове регулювання природоохоронної діяльності виступають головними методами фінансового

впливу на різноманітні аспекти функціонування суспільства, тим самим впливають на соціально-економічний, у тому числі екологічний розвиток країни.

Державна політика в галузі охорони природи формується та відповідними нормативно-правовими документами, що регламентують регулювання, комплексне управління, фінансовий, економічний та інший механізми управління в галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів та благ природи.

Як свідчить досвід, проводити ефективну політику невиснажливого розвитку в державі досить важко навіть за умов економіки, що процвітає. Тим складнішою виглядає ця проблема в Україні, яка переживає успадковану системну кризу і змушена одночасно вирішувати безліч проблем: економічних, соціальних, екологічних.

Виходячи з цього, в Україні розроблені «Основні напрями державної екологічної політики до 2020 року». Цей документ визначає не лише мету та пріоритетні завдання охорони довкілля, а й механізми їх реалізації, в тому числі й фінансовий механізм забезпечення вирішення екологічних проблем та покращення якості довкілля.

Фінансовий механізм реалізації екологічної політики країни включає наступні основні блоки:

I блок базується на застосуванні фінансових методів: фінансового планування, фінансового управління, фінансового контролю, фінансового забезпечення та фінансового регулювання природоохоронної діяльності;

II блок містить певні інструменти, що регламентують діяльність держави щодо встановлення обов'язкових для виконання законів і юридичних норм (правил) поведінки суб'єктів права. За структурою законодавчі та нормативні документи поділяються (починаючи із загальних регулятивних і декларативних до відомчих інструкцій та підзаконних актів) на ресурсні, природоохоронні та статистичні, що загалом уможлиблює

ієрархічний аналіз документів і виявлення потреб у розвитку законодавчої бази;

III блок містить фінансові важелі (інструменти), які найбільш комплексно забезпечують розвиток екологізації економіки. З одного боку, вони є інструментами мотивації природокористувачів до природоохоронної діяльності, а з іншого – джерелом надходження коштів для забезпечення природоохоронної діяльності. Характеризуючи фінансовий механізм реалізації екологічної політики, потрібно зауважити, що в його структурі домінують інструменти фіскального характеру. Саме їх застосування є основою реалізації національної стратегії економічного регулювання екологічної сфери. Що стосується зборів за спеціальне використання природних ресурсів, штрафів за порушення вимог природоохоронного законодавства та фінансових ресурсів, отриманих у формі відшкодування збитків завданих довкіллю, то їхнє фіскальне призначення виправдовується практикою сучасного господарювання, що базується на високому рівні антропогенного навантаження на довкілля. Саме за останні роки істотно зросла кількість різновидів платежів як за використання природних ресурсів, так і за забруднення навколишнього природного середовища. Поряд з тим збільшено ставку платежів і штрафів за порушення екологічного законодавства.

IV блок містить організаційні інструменти, основними з яких є: екоспонсорінг (одержання позитивного іміджу за рахунок конкретних екологічних проектів), екотайммент (проведення заходів, спрямованих на прагнення самостійного досягнення підприємствами екобезпеки), екоаутсорсінг (передача неосновних функцій підприємства і всіх пов'язаних з ними активів в управління професійному підряднику в галузі природокористування), екоклінтех (набір нових екологічних рішень, технологій, інновацій, товарів), інформаційне та технічне забезпечення (активний діалог між органами влади і населенням, стимулювання попиту на

екологічні товари, правила проектування і експлуатація екологічно небезпечних об'єктів).

Фінансове забезпечення реалізації екологічної політики у сучасних умовах має забезпечувати не тільки покриття збитків, завданих навколишньому природному середовищу, а й сприяти відновленню природних ресурсів та забезпечувати сталий екологобезпечний розвиток суспільства. Саме тому важливим елементом екологоорієнтованого регулювання господарської діяльності повинен стати фінансовий механізм реалізації екологічної політики.

Сьогодні існує необхідність в удосконаленні теоретичних та науково-методичних підходів до формування системи фінансового механізму реалізації екологічної політики. Перш за все це проведення певних зміни в методологічній базі вже існуючих економічних інструментів (збори/платежі за забруднення, екологічний податок, екологічні фонди, штрафні санкції), а також запровадити нові, більш ефективні регулятори природокористування, такі, як різні види податкових пільг, пільгових позик, пільгового кредиту, гнучкі екологічні податки на продукт, матеріальне заохочення екологізації виробничої діяльності, диференціація ціноутворення згідно з екологічним критерієм. Крім того, в Україні відсутні багато видів екологічних податкових платежів, що діють в країнах Європейського Союзу. Наприклад, не представлені стимулюючі екологічні податки. З метою удосконалення системи екологічного оподаткування, підвищення рівня екологічної безпеки вважаємо за доцільне, зокрема, ввести податок на продукцію (наприклад, батарейки, використані автомобільні шини, пакувальні матеріали), яка негативно впливає на навколишнє середовище, і щорічний податок на транспорт, як одного із джерел забруднення атмосфери, що дасть можливість збільшити вагу екологічних податків в податковій системі, уніфікувати їх на рівні Європейського Союзу та цілеспрямовано використовувати доходи від податків на екологічні цілі.

По друге, оскільки стратегічною метою України є розвиток усебічного співробітництва із західно- та центральноєвропейськими державами, щоб у перспективі стати високорозвиненою європейською країною, потрібно, щоб наша країна відповідала європейським стандартам і вимогам як у політичному, соціально-економічному, так і екологічному аспектах. Тому співробітництво в рамках Європейського Союзу передбачає імплементацію європейського екологічного законодавства в національне законодавство України, вдосконалення правового режиму найбільшого сприяння відновлення, охорони та збереження якості довкілля та підтримки певного рівня екологічної безпеки.

*Николишин В.В., курсант II курсу
Академії ДПтС
науковий керівник - Доній Н.Є.,
д.філос.н., доцент, професор
кафедри гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Академії ДПтС*

ЕКОЛОГІЧНЕ ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ПОКАЗНИК СФОРМОВАНOSTІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Зростання освітнього рівня, рівня поінформованості індивідів щодо проблем, які стоять перед ними, та усвідомлення необхідності їхнього вирішення сприяють переконанню індивідами відносно самостійного вирішення більшості з цих проблем. Розумінню важливості особистої участі індивідів у вирішенні посталих проблем також сприяє націленість держав на побудову громадянського суспільства та стимулювання об'єднання індивідів навколо конкретних справ. До числа таких справ відноситься вирішення екологічних проблем сучасності, що були породжені кризою культури та які вимагають коректування ціннісно-нормативної основи буття й формування специфічного типу свідомості – екологічної, необхідних для подолання відчуження людини від природи.

Дієвою формою, яка виступає показником сформованості екологічної свідомості, є активна волонтерська діяльність в сфері охорони природи та розумного її використання. Перш за все слід визначити сутність поняття «волонтер» і «волонтерство». Слово «волонтер» походить від латинського *voluntarius*, що у дослівному перекладі означає доброволець, той, хто бажає. Сучасні дослідники вказують, що «людину, яка добровільно надає безоплатну соціальну допомогу та послуги інвалідам, хворим особам та соціальним групам, що опинилися в складній життєвій ситуації, називають волонтером [1, с. 112]». Аналізуючи витяг із Загальної декларації волонтерів, можна сказати, що волонтерство: 1) це добровільний вибір, що виявляє особисті погляди і позиції; 2) це активна участь громадянина у житті людських спільнот; 3) він сприяє покращенню якості життя, особистому росту та поглибленню відчуття солідарності; 4) сприяє реалізації основних людських потреб заради справедливості та миру в суспільстві; 5) сприяє більш збалансованому економічному та соціальному розвитку, а також створенню нових робочих місць та професій [2].

Стійкою тенденцією в контексті новітнього суспільства є вихід волонтерства за рамки географічних і навіть політичних меж, організація й координація добровольчої діяльності на міжнародному рівні. Багаточисельні транснаціональні платформи й утворення залучають до своїх проєктів і програм більше сотні мільйонів людей щорічно. Волонтери відіграють різносторонню роль у рамках національних програм і програм ООН, сприяють розвитку гуманітарної допомоги, технічного співробітництва, пропаганди збереження навколишнього середовища, прав людини, демократії та миру.

Волонтерство може набувати різних форм: від повсякденних форм взаємодопомоги до спільних дій під час кризи. Найбільшою мірою волонтерство проявляється у формі громадського руху, що становить собою масовий рух із суспільно-корисними цілями. Громадський рух не передбачає членства, але в ньому є активні учасники (наприклад, екологічний рух

«Грінпіс»). Одним із напрямків волонтерської роботи є вирішення екологічних проблем, охорона природи, реалізація екологічних проектів, програм, акцій. Акції, які проводять волонтери залучають велику кількість охочих допомогти певній категорії осіб, які потребують допомоги, або послужити покращенню життя громади чи суспільства в цілому.

Екологічне волонтерство саме й є напрямком, який метою своєї діяльності визначає покращення стану природи Землі й це є важливою сферою діяльності волонтерів у всьому світі. Волонтери, які зайняті в сфері вирішення екологічних проблем зосереджують свою активність на таких напрямках, як: добровільні кампанії з очищення території, прибирання парків, збирання сміття, прибирання автомобільних доріг; участь у суспільному місцевому інспектуванні (займаються питаннями незаконної вирубки дерев, будівництва, забруднення води, повітря, ґрунту); облаштування місцевих парків; охорона природи; екологічна просвіта; боротьба із споживацьким ставленням до природи. Так, на території м. Чернігова найчастіше волонтерство в сфері захисту й охорони природи зосереджено на прибиранні паркових зон, відстоюванні території урочища Ялівщина від зазіхань будівельників. На території Буковини реалізовувався проект «Молодіжне екологічне волонтерство - каталізатор підняття громадянської свідомості» за підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні в рамках якого було проведено різні акції щодо збереження природи цього краю. Активні дії в сфері екологічного волонтерства демонструє ГО «Український екологічний клуб «Зелена Хвиля», що завдяки постійній співпраці та вивченню досвіду закордонних волонтерських рухів переносить найкращий досвід охорони природи в практику українського екологічного волонтерського руху .

Отже, в сучасному світі серед громадських рухів особливу силу набирає екологічне волонтерство, який несе значний життєстверджувальний потенціал. Масштаб поширення екологічного волонтерства та напрямки докладання зусиль його учасників демонструє значний рівень сформованості

екологічної свідомості та показує, що практично кожний індивід може віднайти в ньому власну нішу для самореалізації.

Список використаних джерел

1. Зверєва І. Д. Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проектів / І. Д. Зверєва, Г. П. Лактіонова. – К. : Науковий світ, 2009. – 195 с.
2. Загальна декларація волонтерів : Прийнята 11-м Конгресом Міжнародної Асоціації Волонтерів 14.09.1990 [Електрон.ресурс]. – URL: http://www.volunteer.kiev.ua/pages/70zagalna_deklaracya_volonterv.

Пилипенко В.М.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної
підготовки
Академії ДПтС.*

Лазоренко М.К.

*рядовий внутрішньої служби,
курсант першого курсу
Академії ДПтС.*

Стрельников М.В.

*рядовий внутрішньої служби,
курсант першого курсу
Академії ДПтС.*

Бондарь В.О.

*рядовий внутрішньої служби,
курсант першого курсу
Академії ДПтС.*

ЕКОЛОГІЧНА ОБСТАНОВКА ДОНБАСУ

Донбас є одним з найбільш старих великих гірничопромислових районів у світі. Історія розвитку його перевищує 200 років.

Надзвичайно важливим фактором, що істотно впливає на територіальну організацію всієї соціально-економічного життя людей і ефективність виробництва є екологічна обстановка. В останні десятиліття в Україні вона суттєво погіршилася. Одним з основних факторів, що вплинули на

екологічну обстановку є розвиток добувної та переробної промисловості при застарілих технологіях і пов'язана з цим надмірна урбанізація багатьох районів, перш за все Донбасу.

Донбас - це великий промисловий регіон України, в якому налічується кілька тисяч великих промислових підприємств, виробничо-промислових об'єднань і підприємств паливно-енергетичного комплексу, гірничодобувної, металургійної, хімічної промисловості, важкого машинобудування, будівельної галузі, а також агропромислового комплексу. Донбас забезпечує більшу частину промислового виробництва України, причому в найбільш екологічно небезпечних галузях.

Висока концентрація промислового і сільськогосподарського виробництва, транспортної інфраструктури, у поєднанні з високою щільністю населення, створили надзвичайно високу техногенне та антропогенне навантаження на біосферу - найвищу в Україні та Європі. Сумарна техногенне навантаження на одиницю території регіону в 4 рази вище середнього по Україні. Донбас володіє запасами майже всіх хімічних елементів. Головним природним багатством регіону є родовища кам'яного вугілля. Його запаси оцінюються в ≈ 45 млрд. т., що може задовольнити потреби України не на одне десятиліття вперед.

З вищесказаного видно, що Донбас відноситься до найбільш критичним з екологічної обстановки регіонам України. Найгострішими проблемами регіону є забруднення: атмосферного повітря, водного басейну і ґрунтів.

Щільність викидів пилу і газів, яких в атмосферу складає близько 70 тонн на 1 км^2 , що в 6 разів більше, ніж у середньому по Україні. В даний час Донбас є постачальником до 40 % всіх викидів країни.

Однією з причин незадовільного стану повітряного басейну регіону є недостатнє оснащення джерел виділення забруднюючих речовин високоефективним газопилеуловлюючим обладнанням та низький рівень його експлуатації. Так, у Донбасі оснащені очисними установками лише близько 40 % джерел викиду шкідливих речовин.

Водні ресурси регіону формуються за рахунок транзитного притоку поверхневих вод, в основному по річці Сіверський Донець за рахунок Харківської області, місцевого річкового стоку, стічних, шахтних і кар'єрних вод, а також експлуатаційних запасів підземних вод (≈ 1067 тис. м³ на добу).

Основними забруднювачами водних об'єктів є підприємства гірничої та металургійної промисловості.

До категорії основних підприємств – забруднювачів металургійної промисловості слід віднести наступні: металургійний комбінат ім. Ілліча і «Азовсталь» у Маріуполі, металургійний і коксохімічний заводи в Єнакієвому, Алчевський металургійний комбінат, Алчевський і Стахановський коксохімічні заводи.

Необхідно також відзначити, що з-за частих аварійних ситуацій на об'єктах каналізаційного господарства, їх санітарно-епідеміологічний стан залишається незадовільним.

Аналіз та зіставлення даних по геохімічній спеціалізації встановлених природно-техногенних типів ґрунтів та основних видів мінеральної сировини, що витягується з надр і споживаного виробничими комплексами Донбасу (вугілля, залізних та марганцевих руд, вапняків доломітів та ін.), а також утворення промислових відходів показують, що змінені техногенними процесами ґрунти, як правило, успадкують геохімічну спеціалізацію від мінеральної або вторинної сировини – через промислові відходи або минаючи їх. Таким чином, визначається причинно-наслідковий зв'язок в компонентній ланцюга: сировина – промислові відходи – довкілля.

Результати проведеної класифікації змінених техногенезом ґрунтів і дослідження успадкованості їх «геохімічної спеціалізації» дозволяють, наприклад, по м. Луганськ визначити основні техногенні процеси (причини), що призвели ґрунту та інші, тісно пов'язані з ними компоненти навколишнього середовища до їх сучасному екологічному стану.

Вони об'єднані в наступні три групи:

1. Фізико-хімічні, механічні та біохімічні процеси;

2. Техногенні процеси, зумовлені виробництвами металургійного заводу – доменним, сталеплавильним, прокатним, переробки промислових відходів та ін.;

3. Техногенні процеси, зумовлені металургійним виробництвом по вторинній переробці кольорових металів.

Луганщина - один з найбільш несприятливих за екологічними умовами регіонів України. На території області розташовано близько 1500 підприємств та організацій вугільної, металургійної, машинобудівної, хімічної та нафтохімічної промисловості, енергетики. 123 підприємства використовують у технологічному процесі близько сорока тис. тонн різноманітних сильнодіючих речовин. В атмосферу викидаються щорічно близько 700 тис. тонн забруднених речовин трьохсот найменувань, більше трьох чвертей їх - не очищені.

Стан природного середовища Луганської області визначається такими специфічними факторами:

- посушливий клімат і маловодість;
- інтенсивна урбанізація території, висока ступінь концентрації промисловості та розвитку сільського господарства;
- різноманіття хімічного забруднення природного середовища під впливом промислових, сільськогосподарських та господарсько-побутових викидів;
- відсутність комплексної системи природоохоронних заходів, залишковий принцип фінансування та матеріально-технічного забезпечення.
- тривалий час вплив цих факторів негативно вплинуло на стан природних екосистем та на умови життя і здоров'я людини.

На території Луганської області достатньо відокремлено зосередилися три типи переробної антропогенної діяльності: промислово-виробнича, сільськогосподарська та рекреаційна.

Промислово-виробнича функція локалізується в південній частині області на правобережжі річки Сіверський Донець (Донецький кряж),

сільськогосподарська охоплює північну зону області (Донецька терасна рівнина), а рекреаційна функція зосереджена в основному в долині Сіверського Дінця і частково на його лівобережних притоках.

Тривогу викликає стан міських звалищ, де відходи не сортуються. У містах додалася проблема утилізації упаковок дрібноштучного товару. Прострочені продукти харчування, які потрапляють до нас з-за кордону, теж вважаються відходами, тому завдають подвійної шкоди там, де збуваються.

У результаті сукупної дії цих факторів, як правило, виявляється стійке зростання площ територій зі значним зменшенням глибин залягання рівнів підземних вод і активним розвитком процесів підтоплення житлово-комунальних та промислових об'єктів, сільгоспугідь, комунікаційних об'єктів.

Зміна геологічного середовища в загальному плані реалізується під впливом двох груп процесів: оборотних і необоротних щодо початкових параметрів верхньої зони літосфери.

До оборотним процесів відносяться:

- підйом рівнів підземних вод до відміток, близьких до природно-історичним, обумовленим взаємовідношенням абсолютних відміток поверхні вододілів і сучасної гідрографічної мережі (поверхневі водні об'єкти);

- відновлення майданного дренажу підземних вод як гідрографічною мережею, так і за рахунок виходу їх у вигляді джерел на денну поверхню в знижених ділянках рельєфу і зонах розвитку тектонічних порушень, при цьому на ділянках підріткту поверхневих водотоків гірничими виробками посилюється підтоплення і заболочування заплавл та низьких заплавлних терас;

- встановлення щодо рівноважної взаємодії поверхневого і підземного стоків при підвищеному перетоку у поверхневі водні об'єкти мінералізованих вод глибоких водоносних горизонтів внаслідок їх активного дренажу зонами гірських робіт.

До необоротних процесів відносяться:

- осідання денної поверхні і зрушення породного масиву в зонах прямого впливу гірничих робіт;
- зниження механічної міцності порід у зонах обвалення, просідання, переміщень і розвитку техногенної тектонічної тріщинуватості, а також внаслідок впливу водонасичення, вилуговування водорозчинних мінералів та ін.;
- руйнування регіональних водотривів, активізація міграції мінералізованих вод глибоких горизонтів у поверхневі водні об'єкти, а також зміна структури потоків вибухонебезпечних газів;
- розвиток гідро геомеханічних напруг і ударів внаслідок затоплення гірничих виробок і об'ємного розподілу гідростатичних тисків, результатом яких можуть бути локальні землетруси (гідрогеомеханічні удари з руйнуванням межшахтних ціликів, ізолюючих перемичок, деформацією денної поверхні і наземних споруд), а також загальне підвищення сейсмічної активності на 1 - 2 бали навіть при фонових значеннях землетрусів на рівні 4-5 балів.

Багато проблем пов'язані з недотриманням належних заходів при закритті шахт. На кінець 2012 року жодна з шахт, що закриваються не була готова до фізичного закриття відповідно до вимог «Порядку ліквідації збиткових вугледобувних та вуглепереробних підприємств Мінвуглепрому», затвердженого Постановою Кабміну України від 29.06.99 р., № 1164.

Програма реструктуризації вугільної промисловості і, в зв'язку з нею – закриття шахт у Луганській і Донецькій областях стали джерелом непередбачених екологічних проблем, які за своєю значимістю вийшли на один рівень з соціально-економічними питаннями регіону.

Діяльність підприємств вугільної галузі призводить до масштабного забруднення атмосферного повітря.

Зазначені процеси негативно впливають на зміну якості ґрунтового покриву територій, на яких відбувається закриття шахт.

Дослідження, проведені Лабораторією екології ґрунтів Луганського інституту агропромислового виробництва спостереження за станом ґрунтового покриву показали, що підвищення рівня ґрунтових вод внаслідок закриття шахт призвело до розвитку в ґрунтах процесу заболочування і пов'язаних з ним засолення і осолонцювання, які і викликають значну деградацію ґрунтового покриву.

Таким чином, еколога-геохімічні дослідження ґрунтів, річок, рослин, аерозольних випадінь і медико-біологічні дослідження промислових агломерацій Донбасу свідчать про перебування їх у стані екологічної кризи. Без пошуків і наукових проробок варіантів виходу з кризи і практичних кроків щодо поліпшення екологічної ситуації вона може стати катастрофічною.

Виходячи зі складної екологічної обстановки розроблений структурний план концепції екологічної діяльності в Донбасі на період 2001-2020 рр.

Відповідно до цієї концепції були визначені такі пріоритети:

1. Зменшення і знищення небезпечних відходів;
2. Утилізація та знищення відходів промислового комплексу;
3. Зниження скидів забруднених вод від промислових підприємств і в комунальному секторі;
4. Розвиток природно-заповідного фонду області;
5. Екологічна освіта, робота з громадськими організаціями, міжнародне співробітництво в області екології.

Список використаних джерел

1. Зубков Р.М., Матлак Е.С. Екологічна обстановка в донецькій області. [Текст] / Р.М. Зубков // Одеський гідрометеорологічний інститут. Матеріали III Всеукраїнської наукової студентської конференції «Екологічні проблеми регіонів» (м. Одеса, 25-26 квітня 2010 р.) – С. 30-32.
2. Зубков Р.М., Редько А.Л. Екологічні проблеми донецько-макіївської промислово-міської агломерації. [Текст] / Р.М. Зубков // Вісник

- Донбаської державної академії будівництва та архітектури. Збірник наукових праць. Випуск 99-4 (18). Матеріали XXV студентської науково-технічної конференції студентів (27-28 квітня 2010 р.) - с. 78.
3. Зубков Р.М., Аверін Г.В. Енергетичні проблеми демінералізації шахтних вод. [Текст] / Р.М. Зубков // Охорона навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів / Збірка Доповідей I Міжнародної Наукової Конференції аспірантів та студентів. Т.1 - Донецьк: ДонНТУ, ДонНУ, 2010. - С. 90-91.
 4. Кононов І.Ф., Кононова Н.Б., Денщик В.А. Криза і самоорганізація: Шахтарські міста Донбасу в період реструктуризації вугільної промисловості: соціальний та екологічний виміри. [Текст] / І.Ф. Кононов // Луганськ: Альма-матер, 2009.
 5. Матеріали «Річного звіту Держуправління екології та природних ресурсів в Луганській області про стан навколишнього природного середовища за 2011 рік». [Текст] – с. 397.
 6. Матеріали «Річного звіту Держуправління екологічної безпеки в Луганській області про стан навколишнього природного середовища за 2012 рік». [Текст] – с. 409.
 7. Несмашний А.Є., Андрєєва Н.А. Динаміка ґрунтових процесів в умовах підтоплення шахтними водами. [Текст] / А.Є. Несмашний // Матеріали наук-практ Конференції «Екологічна безпека техногенного перевантаження Регіонів та раціональне використання Надр», 17-21 вересня 2011 року, АР Крим, м. Коктебель.

*Попружна А.В.,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Академії ДПтС*

ЕКОЛОГІЧНІ НАПУТТЯ У ТЕКСТАХ ДУХІВНИЦЬ КОЗАЦЬКОЇ СТАРШИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII–XVIII ст.

Сучасний юридичний словник визначає заповіт як розпорядження громадянина своїм майном на випадок смерті в установленому законом порядку [1, с. 35].

Спадкові акти представників козацької старшини XVII–XVIII ст. могли називатися «духівницею», «завещанієм», «тестаментом» і були досить різноманітними за змістом, формою, обсягами – від конкретних стислих ділових розпоряджень до справжніх літературних оповідей про життя, походження майна, релігійно-філософських роздумів [2].

Різні аспекти духівниць соціально-політичної еліти другої половини XVII–XVIII ст. були предметом вивчення багатьох істориків, зокрема О. Лазаревського [3], В. Модзалевського [4], А. Кристера [5], О. Кривошеї [6], І. Ситого [7], С. Павленка [8].

Загальноприйняті традиції оформлення тестаментів у різноманітнювалися внаслідок особливостей характеру, темпераменту, життєвих поглядів, інтелекту авторів. Зміст тестаменту був обумовлений і матеріальним становищем заповідача та характером його діяльності.

Представники козацької старшини другої половини XVII–XVIII ст. заповідали не лише майно, а й піклувались про місце поховання, передавали досвід та моральні цінності своїм нащадкам. Доля дітей, дружини, родичів, ставлення до праці та служби, боргів, природи, освіти, забезпечення захисту сім'ї після смерті господаря – усе це хвилювало представників козацької старшини «на порозі смерті».

За часів Гетьманщини були розроблені власні принципи природокористування. Природовідповідальність як риса національного

родинного виховання відчувається у господарських розпорядженнях заповідачів.

Духівниці – це приклад відносин з оточуючим світом і природою. Зокрема, вони містили деякі «екологічні» поради. Так, хорунжий Генеральної військової артилерії Іван Забіла наказував нащадкам не вирубати лісів, а купувати дрова на стороні. Дозволялося лише збирати сухі гілки, що лежали на землі [9, с. 13].

Дбайливе та господарське ставлення відчутне у тестаменті військового товариша Слабинської сотні Чернігівського полку Хоми Лихача, який перелічив «іменні» дерева – дуби та сосни, розташовані в одному з лісових угідь. Він порівняв їх з живими істотами, називаючи молоді сосни «дитинами» [10, с. 181].

Доля родинних маєтків, майна – одна з постійних тем, що порушувались заповідачами. Цікаво, що навіть батьківські маєтки вже відділених дітей продовжували вважатись спільною власністю родини. У більшості заповітів, зокрема, у духівниці (1750 р.) військового товариша Стефана Миклашевського [11, с. 6], мали місце накази не продавати успадковані родові маєтності. У тому випадку, коли це було вкрай необхідно, маєток у першу чергу мав бути запропонований комусь із близьких родичів, аби сім'я не втратила його.

Протягом століть було вироблено такі назви родинного спадку, як «дідизна» (спадщина по дідові), «материзна» (спадщина по матері), «отчизна» чи «батьківщина» (спадщина по батькові).

Духівниці засвідчують родинні та економічні засади, на яких трималася соціально-політична еліта Української козацької держави у XVII–XVIII ст. Це, перш за все, взаємодопомога та любов «єдинокровних», добродійність та дотримання заповідей Господніх. Нарешті, майбутнє сім'ї пов'язувалось з її економічним добробутом, а відтак з бережливістю та працелюбством.

Таким чином, духівниці козацької старшини були важливим елементом поховальної культури, засобом регулювання особливої сфери життєвих

потреб. Саме тому до кінця XVIII ст. цей документ вважався не лише приватно-правовим, а й духовним актом. Духівниці соціально-політичної еліти другої половини XVII–XVIII ст. увібрали в себе елементи урядово-адміністративної, економічної документації та сповідальних зізнань заповідача.

Список використаних джерел

1. Словарь-справочник по праву. – М. : Акалис, 1995 . – 144 с.
2. Попружна А.В. Поховальна культура козацької старшини за матеріалами журналу «Киевская старина» / А.В. Попружна // Сіверянський літопис. – 2013. – № 3. – С.16–22.
3. Лазаревский А. Духовницы / А. Лазаревский // Черниговские губернские ведомости. – 1857. – № 19. – Часть неофициальная.
4. Модзалевский В.Л. Два старинных духовных завещания / В. Л. Модзалевский // Историко-литературный сборник: Посвящается В. Срезневскому (1891–1916). – Л., 1924. – С. 92–117.
5. Кристер А.Е. Духівниці XVI–XVII віку / А.Е. Кристер // Ювілейний збірник на пошану акад. Д.І. Багалія. – К., 1927. – С. 491–513.
6. Кривошея О.В. Збірка духовних заповітів інституту рукопису національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського як історичне джерело / О. В. Кривошея // Гілея. – К., 2007. – Вип. 8. – С. 274–284.
7. Ситий І. Тестамент Якова Кіндратовича Лизогуба / І. Ситий // Пам'ять століть. – 1996. – № 3. – С. 10–14.
8. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / [упорядник С. Павленко]. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 1144 с.
9. 9.Рукописи П.Я. Дорошенка // Труды Черниговского предварительного комитета по устройству XIV Археологического съезда в Чернигове. – Чернигов: Типография Черниговского губернского земства, 1908. – 46 с.
10. Духовное завещание Хомя Лихача // Черниговские губернские ведомости. – 1855. – № 42. – Часть неофициальная. – С. 339–340.
11. Духівниця Стефана Миклашевського, 1750 р. // Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського НАН України, ф. І., спр. 57585, 6 арк.

Поцелуйко І. В.

*голова циклової комісії соціально-економічних дисциплін,
Коледж транспорту та комп'ютерних технологій ЧНТУ*

СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Система екологічного управління на підприємствах — це частина загальної системи менеджменту, яка включає організаційну структуру, діяльність щодо планування, обов'язки, відповідальність, досвід, методи, процеси і ресурси для формування, здійснення, аналізу та реалізації екологічної політики.

Враховуючи те, що управління навколишнім середовищем за своєю природою є міжнародною проблемою, яка може бути вирішена тільки на міжнародному рівні, всі закони, нормативні документи і стандарти, які стосуються навколишнього середовища, мають базуватися на одній науковій і методичній базі. Така заява була зроблена ISO ще в сімдесятих роках, а в 1996 р. нею була опублікована низка основних стандартів ISO 14000, які встановлюють загальні критерії для оцінювання відповідності систем управління навколишнім середовищем.

Вони, а також принципи і процедури екологічного аудиту та кваліфікаційні критерії для аудиторів з екології, впроваджуються на промислових підприємствах, або в організаціях, які надають послуги.

Появу ISO 14000 – серії міжнародних стандартів систем екологічного менеджменту на підприємствах і в компаніях - називають однією з найбільш значних міжнародних природоохоронних ініціатив. Система стандартів ISO 14000 орієнтована не на кількісні параметри (об'єм викидів, концентрації речовин) і не на технології (вимога використовувати або не використовувати певні технології, вимогу використовувати "як найкращу доступну технологію"). Основним предметом ISO 14000 є система екологічного менеджменту. Типові положення цих стандартів полягають в тому, що в організації повинні бути введені і дотримуватися певні процедури, повинні

бути підготовлені певні документи, повинні бути призначені відповідальні за певні області екологічно значущій діяльності. Основний документ серії – ISO 14001 – не містить ніяких "абсолютних" вимог до дії організації на навколишнє середовище, за винятком того, що організація в спеціальному документі повинна оголосити про своє прагнення відповідати національним стандартам. Такий характер стандартів обумовлений, з одного боку, тим, що ISO 14000 як міжнародні стандарти не повинні штурмувати сферу дій національних нормативів. З іншого боку, попередником ISO є "організаційні" підходи до якості продукції, (наприклад, концепція "всеосяжного менеджменту якості" – total quality management), згідно яким ключем до досягнення якості є вибудовування належної організаційної структури і розподіл відповідальності за якість продукції і послуг.

Передбачається, що система стандартів забезпечуватиме зменшення несприятливих дій на навколишнє середовище на трьох рівнях:

- Організаційному – через поліпшення екологічної "поведінки" корпорацій.

- Національному – через створення істотного доповнення до національної нормативної бази і компоненту державної екологічної політики.

- Міжнародному – через поліпшення умов міжнародної торгівлі.

Документи, що входять в систему, можна умовно розділити на три основні групи:

- принципи створення і використання систем екологічного менеджменту (СЕМ);

- інструменти екологічного контролю і оцінки;

- стандарти, орієнтовані на продукцію.

Ключовим поняттям серії ISO 14000 є поняття системи екологічного менеджменту в організації. Тому, центральним документом стандарту вважається ISO 14001 - «Специфікації і посібник з використання систем екологічного менеджменту».

Всі інші документи розглядаються як допоміжні - наприклад, ISO 14004 містить більш розгорнутий посібник зі створення системи екологічного менеджменту, серія документів 14010 визначає принципи аудиту СЕМА. Серія 14040 визначає методологію «оцінки життєвого циклу», що може використовуватися при оцінці екологічних впливів, пов'язаних із продукцією організації (таку оцінку покриває стандарт ISO 14001).

Як уже відзначено, стандарт ISO 14001 встановлює вимоги до системи екологічного менеджменту, що дозволяють будь-якому підприємству сформулювати екологічну політику і мету відповідно до вимог природоохоронного законодавства своєї країни. У стандарті наведені основні поняття і визначення, а також пропонуються рекомендації в сфері екологічної політики, планування, цілей і завдань, програми і системи екологічного менеджменту. Відповідно до наведених рекомендацій будь-яке підприємство може створити систему екологічного менеджменту, розвинути його функції, і забезпечувати підтвердження відповідності цієї системи вимогам стандарту.

На відміну від решти документів, всі його вимоги є "аудируємими" — передбачається, що відповідність або невідповідність їм конкретної організації може бути встановлено з високим ступенем визначеності. Саме відповідність стандарту ISO 14001 і є предметом формальної сертифікації.

У вітчизняній літературі, у тому числі у перекладі документів ISO 14000, замість поняття «екологічний менеджмент» використовується термін «управління якістю навколишнього середовища», а в деяких випадках - «екологічне управління».

У подальшому були розроблені стандарти цієї ж серії на екологічне маркування, які дозволяють споживачам використовувати ринок як засіб для досягнення позитивних результатів впливу на навколишнє середовище.

Стандарти ISO 14000 є мало не найширшою за рівнем охоплення серією стандартів, що будь-коли були розроблені ISO. Вони набули поширення і їхній вплив починає відчуватися на ринковому просторі.

Стандарти ISO 14000 прийняті СЕМ як європейські з позначенням EN ISO 14000.

Україна з моменту вступу до Міжнародної організації стандартів бере участь у роботі всіх її комітетів зі стандартизації якості повітря, води, ґрунту. Але найбільшу увагу українські спеціалісти приділяють роботі в ТК 207 відповідальному за підготовку стандартів з управління навколишнім середовищем. З метою підготовки українських підприємств до жорстких правил світової торгівлі, розуміючи, що наявність сертифікованої системи управління навколишнім середовищем може стати невід'ємною частиною вимог стратегічних партнерів України для придбання українських товарів, Держспоживстандарт України підготував для безпосереднього впровадження міжнародні стандарти ISO 14001, ISO 14004, ISO 14010, ISO 14011, ISO 14012 і ввів їх у дію 1 січня 1998 р. наказом № 495 від 18.08.97 р. зі статусом добровільних.

Необхідно зазначити, що стандарти ISO 9000 регламентують тільки мінімальні вимоги до систем якості, що діють на підприємствах, і не враховують факту впливу на навколишнє середовище результатів діяльності підприємств. У зв'язку з цим обидві системи (ISO 9000 та ISO 14000) необхідно розробляти на підприємствах таким чином, щоб вони могли легко інтегруватися в комплексну систему управління підприємством, яка за кордоном отримала назву "загальне управління якістю" (TQM).

Варто вказати також на схожість між системою управління якістю і системою управління навколишнім середовищем: обидві системи очолюються керівництвом; є частиною політики підприємства; зосереджуються швидше на попередженні, ніж на виявленні і коригуванні; спрямовані на розвиток і удосконалення діяльності підприємства; прагнуть до підвищення його конкурентоспроможності; покликані забезпечити повне розуміння власних інтересів підприємства і вимоги споживачів. Тому, підприємство, яке вже отримало сертифікат про впровадження ISO 9000, має

умови для впровадження ISO 14000, запобігаючи таким чином додаткових витрат на створення систем заново.

Кожне підприємство повинно нести відповідальність за вплив своїх виробничих процесів на екологічну обстановку в регіоні.

Розширюючи виробництво та збільшуючи виробничі потужності, керівництво підприємства повинно виконувати такі дії у рамках системи екологічного менеджменту:

- Дотримуватись природоохоронного законодавства, виконувати встановлені нормативні вимоги, які відносяться до екологічного законодавства;

- Здійснювати управління в області навколишнього середовища у відповідності з вимогами міжнародного стандарту ISO 14000;

- Постійно удосконалювати діючу систему екологічного менеджменту;

- Покращувати якість природної сфери, проводячи системну роботу по зниженню викидів у атмосферу, зменшенню кількості забруднень в стоках і скоченню утворень промислових відходів;

- Запроваджувати сучасні технології, обладнання, матеріали, які забезпечують раціональне використання ресурсів та зменшення негативного впливу на зовнішнє середовище;

- Регулярно проводити моніторинг якості зовнішнього середовища, контролювати відповідність діяльності підприємства природоохоронному законодавству і досягнення планових екологічних показників;

- Попереджувати виникнення незвичайних ситуацій та мінімізувати їх можливі наслідки;

- Постійно проводити навчання персоналу підприємства з метою підвищення кваліфікації і рівня екологічної свідомості та відповідальності;

- Знайомити підрядчиків і вимагати виконання від політики, норм і вимог в області охорони навколишнього середовища;

Однією з головних оцінок вихідного екологічного стану на промислових підприємствах є наявність сертифікатів на продукцію у

відповідності до серії стандартів ISO 9000. В світі визнаним лідером розвитку принципів сертифікації є Загальноєвропейський ринок, де оцінка системи менеджменту якості на відповідність серії стандартів ISO 9000 розглядається як обов'язкова умова сертифікації продукції.

Керівництво підприємства повинно визначити місію та стратегічні цілі в області природоохоронної діяльності і розробити свою екологічну політику, екологічні цілі і обов'язки підприємства в письмовій формі. Цей документ повинен бути опублікований в організації в письмовій формі та забезпечений підтримкою із боку управлінського персоналу.

Найбільш важливою проблемою при плануванні системи екологічного менеджменту на підприємстві є ефективна мотивація праці і чітке інформаційне забезпечення на всіх рівнях підприємства. Тільки при умові ясного розуміння керівництвом підприємства предмету, цілей, методики та практики втілення системи екологічного контролю можливо досягти позитивний результат.

Тому, у загальному вигляді і екологічне управління і екологічний менеджмент можна визначити як комплексну різносторонню діяльність, направлену на реалізацію екологічних цілей проектів і програм підприємства.

*Пузирьов М.С.,
кандидат юридичних наук,
головний науковий співробітник
науково-дослідного центру з
питань діяльності органів та
установ ДКВС України Академії
ДПтС*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ ЕКОЛОГІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Охорона довкілля, раціональне природокористування, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини, ліквідація негативних наслідків техногенних аварій або екологічних катастроф є сучасними завданнями національної екологічної політики країни та невід'ємною умовою сталого розвитку України.

Як і в більшості країн світу, екологічні проблеми в Україні на сьогодні розглядаються у взаємозв'язку з економічними, соціальними, правовими проблемами розвитку держави. На фоні загострення екологічної ситуації спостерігається стійке зростання кількості екологічних правопорушень, особливо в галузі земельного, лісового, надрового законодавства. Здебільше екологічні правопорушення мають латентний характер, розкриття яких потребує застосування масштабного комплексу взаємопов'язаних загальносоціальних і спеціально-кримінологічних заходів запобігання таким правопорушенням.

Кримінологічна характеристика екологічних злочинів має охоплювати всі діяння, які посягають на екологічну безпеку, загальні риси, притаманні окремим групам і всім екологічним злочинам. Сутність кримінологічної характеристики екологічних злочинів, їх класифікація залежно від призначення і характеру визначені Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», Земельним кодексом України,

Водним кодексом України, Кодексом України про надра, Лісовим кодексом України, Законом України «Про охорону атмосферного повітря», Законом України «Про тваринний світ», Законом України «Про рослинний світ», Законом України «Про природно-заповідний фонд» та іншими законодавчими актами, а також низкою ратифікованих Україною міжнародних договорів та конвенцій в галузі екології.

Найсуворішим видом юридичної відповідальності за екологічні правопорушення є кримінальна відповідальність, що передбачена Кримінальним кодексом (КК) України (Розділ VIII «Злочини проти довкілля», ст. 236-254). Підставою для її застосування є вчинення екологічного злочину, тобто найнебезпечнішого екологічного правопорушення, яке тягне за собою тяжкі екологічні наслідки для довкілля та загрожує здоров'ю людини, суспільству, існуванню всього живого на планеті.

Відповідно до КК України види злочинних діянь в екологічній сфері можна поділити на три групи, а саме: у галузі природноресурсових відносин (ст. 246, 248, 249 КК України); у природоохоронній галузі (ст. 241, 243, 244, 245 та ін. ст. КК України); у галузі екологічної безпеки (ст. 228, 236, 238 та ін. ст. КК України).

Необхідно зазначити, що найчастіше екологічні правопорушення вчиняються у промисловій сфері або у сфері сільськогосподарського виробництва з наявністю хімічних чи біологічних шкідливих викидів, де частіше спостерігається недостатньо високий рівень технічно-управлінської організації виробництва та виробничої дисципліни.

Велика кількість нормативно-правових актів, які спрямовані на захист екологічних прав, ускладнює їх використання органами, що здійснюють екологічний контроль, органами досудового розслідування та прокурорського нагляду. Це негативно впливає на своєчасність виявлення ознак злочинів проти довкілля, оперативність їх розслідування та

запобігання, притягнення винних до кримінальної відповідальності, відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю та здоров'ю людини.

Оголошений курс на євроінтеграцію України викликав необхідність не тільки вдосконалення національного законодавства в галузі екології, імплементації міжнародних законодавчих документів в галузі охорони довкілля, збереження біорізноманіття, забезпечення екологічної безпеки, але й вдосконалення методів розслідування злочинів проти довкілля.

Ефективним напрямом протидії екологічній злочинності є вжиття заходів щодо удосконалення норм кримінального, кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства.

Як справедливо відмічено в юридичній літературі, що стосується правового аспекту зниження екологічних правопорушень, то тут можливі два відомих юридичній науці і практиці способи: підвищення ефективності норм щодо запобігання правопорушенням і норм, що передбачають відповідальність за їх вчинення. Ефективність цих норм багато в чому залежить від того, наскільки їх застосування враховує особливості правопорушень у галузі природокористування. Кримінальне право як важлива складова кримінально-правової політики традиційно розглядається як інструмент охоронного та регулятивного впливу. Разом із тим, щодо екологічної злочинності можна визнати, що сучасне кримінальне законодавство не визнає злочинним велику кількість випадків порушення правил природокористування та охорони довкілля.

Отже, кримінальне законодавство, на думку потенційних правопорушників, припускає можливість вчинення протиправних діянь у сфері екології. При цьому в якості відповідальності загрожують не тільки матеріальні збитки, а й існує велика вірогідність безкарності, враховуючи офіційну статистику правоохоронних органів. Таке положення, виходячи з існуючої екологічної ситуації в нашій країні, є неприпустимим. Тому вихід вбачається в максимально повній криміналізації діянь проти екологічної безпеки і екологічного правопорядку.

Ураховуючи суспільну небезпеку діянь, що посягають на екологічну безпеку і екологічний правопорядок, слід виключити адміністративні правопорушення в екологічній сфері, перенести їх у кримінальну сферу, або ввести кримінальну відповідальність за повторне аналогічне адміністративне правопорушення. Таким чином, не виключаючи адміністративної відповідальності за екологічне правопорушення, можливо ввести кримінальну відповідальність для осіб, які повторно їх вчинили.

Крім того, необхідним вбачаємо посилення санкцій за екологічні злочини, в тому числі збільшення фіксованих розмірів стягнень за заподіяння шкоди. Неприпустима лібералізація кримінальної відповідальності за екологічні злочини ні в частині законодавчого встановлення кваліфікуючих ознак злочинів, ні в частині призначення покарань судами. Необхідна відмова від існуючої практики економії передбачених законом заходів кримінальної репресії (відмова від відкриття кримінального провадження, призначення судами надмірно м'яких покарань) і вибіркового (на розсуд контролюючих і правоохоронних органів) застосування заходів адміністративного стягнення до правопорушників. Необхідна активізація позовної роботи органів державного екологічного контролю та прокурорського нагляду, а також підвищення можливості виконання постанов про накладення штрафів і судових рішень з екологічних справ.

При цьому посилення санкцій за екологічні злочини необхідно не тільки з метою загального превентивного впливу, а й, насамперед, із метою забезпечення дієвості потенціалу органів, наділених правом здійснення оперативно-розшукової діяльності. Для підвищення ефективності оперативно-розшукової протидії екологічним злочинам у законодавстві і правозастосовній, у тому числі судовій, практиці має знайти відображення можливість проведення оперативно-розшукових заходів (включаючи ті, які проводяться за судовим рішенням) з будь-якої категорії екологічних злочинів.

*Семенцова О.А.,
курсант групи 141 Академії ДПтС
Сіренко К.Ю.,
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки
та соціальних дисциплін Академії ДПтС*

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ОСНОВНІ СИЛИ ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ

Надзвичайно важливе значення у підвищенні ефективності екологічної політики, формуванні екологічної культури має активізація природоохоронної діяльності громадян, масових громадських організацій і рухів. Громадські організації мають інформацію про реальний стан довкілля і доводять цю інформацію до урядовців. Громадські організації можуть істотно впливати на свідомість населення, створюючи умови для реалізації державної екологічної політики. В той же час, екологічний громадський рух відображає основні тенденції соціально-економічного розвитку, реалії екологічних проблем, спричинених насамперед діяльністю людини.

Сьогодні на теренах України працюють 373 великі неформальні громадські організації, які основним напрямком своєї діяльності ставлять охорону природи, виховання екологічної свідомості та екологічної освіти в молодого покоління. У цьому ж напрямку працюють 343 офіційно зареєстровані формальні організації та 35 спеціалізованих вищих навчальних закладів.

Рік-у-рік зростає кількість прихильників екологічних організацій, збільшується їх вклад у вирішення глобальних екологічних проблем. В Україні можна виділити такі найвпливовіші екологічні організації:

- Національний екологічний центр;
- «МАМА-86»;
- «Екологія-Право-Людина»;
- Всеукраїнська екологічна ліга тощо.

Національний екологічний центр України (НЕЦУ) – одна з перших екологічних громадських неприбуткових організацій національного рівня, зареєстрованих у незалежній Україні. Значна частка роботи НЕЦУ пов’язана зі збереженням природи України через створення нових природоохоронних об’єктів і відстоювання недоторканності існуючих.

Активно участь представники НЕЦУ беруть у законотворчій діяльності, тримаючи під контролем законодавчі акти, котрі стосуються впливу на навколишнє середовище. Так, активісти НЕЦУ вважають своїм значним здобутком прийняття 04 жовтня 2016 року Закону №2009а-д про оцінку впливу на довкілля, адже НЕЦУ просував його ще з 2014 року. Очікується, що Закон допоможе створити ефективні механізми екологічної оцінки негативного впливу більшості проблемних об’єктів.

Ще однією екологічною організацією, яка веде активну діяльність в Україні є «МАМА-86». До своїх заслуг активісти цієї організації приписують визнання Київською адміністрацією особливого статусу постраждалих від аварії на ЧАЕС київських дітей, що народилися в 1985-1987 роках; впровадження енергоефективних та ресурсозберігаючих технологій в багатоквартирних будинках в Одесі і Артемівську; припинення поховання ядерних відходів в соляних шахтах Артемівська і багато чого іншого. 1–2 листопада 2016 року у Києві анонсують проведення конференції «Як досягти належного екологічного врядування в Україні?», організатором якої виступає Всеукраїнська екологічна громадська організація «МАМА-86» у партнерстві з Міністерством екології та природних ресурсів України.

У зв’язку зі стрімким розвитком суспільства, розвиваються й громадські організації з охорони природи, що у свою чергу призводить до деяких труднощів та проблем у сфері організації певних заходів та виконання своїх прямих функцій. Найбільш вагомою проблемою функціонування громадських організацій є недостатнє фінансування, яке не дає можливості для реалізації проектів, які могли б зробити вагомий внесок для покращення екологічної ситуації в Україні. Також не слід забувати про майже повну

відсутність повноважень та важелів впливу на органи виконавчої влади, з якими можна було б координувати та узгоджувати свої дії (наприклад обмеження пересування громадян на певній території під час її прибирання, чи переконливе слово про закриття того чи іншого шкідливого підприємства).

Провівши аналіз екологічного становища України, можна зробити висновок про те, що хоча громадські екологічні організації не здатні вирішити усіх проблем, які стоять перед ними через низку труднощів і перешкод, все ж вони роблять великий внесок в охорону природи України.

Найменше, що може зробити кожен з нас — це дізнатись про заплановані заходи у своєму місті й приєднатись до них, а особливо активні можуть й самі організувати акцію з допомоги природі.

Список використаних джерел

1. Біологічний словник / ред. К. М. Ситник, В. О. Топачевський. — Київ: УРЕ, 1986. — 680 с.
2. Борейко В. Е. История охраны природы Украины. — К.: КЭКЦ, 1997. — 544 с.
3. Борейко В. Е. Этика и практика охраны биоразнообразия. — К.: КЭКЦ, 2008. — 360 с.

Сіренко К.Ю.,

кандидат економічних наук,

старший викладач кафедри економіки

та соціальних дисциплін Академії ДПтС

СУЧАСНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Сьогодні світ дедалі частіше стає заручником створених людиною проблем: політична криза, небезпека ядерної війни, економічні колапси та, звісно, екологічна загроза існуванню людини. Танення льодовиків, парниковий ефект, масове вирубування лісів — усе це спричиняє невідворотний процес зміни клімату на планеті Земля. Загалом, за даними

Світового банку, за останнє десятиліття природні катастрофи завдали планеті збитків на загальну суму 149 млрд. євро.

Існують три особливо важливі проблеми

- зміни в атмосферних умовах викликають появу в атмосфері шкідливих речовин (тобто забруднення повітря);
- виснаження озонового шару;
- зміни у складі тропосфери і нижньої стратосфери призводять до зміни клімату.

Видання Business Insider створило список з 15 загроз людству в 2050 році, багато з них (половині земної кулі не вистачатиме води; зникнуть їстівні види риби; зникнуть тропічні ліси; збільшиться кількість та сила ураганів; великі міста затопить через підвищення рівня моря) стосуються екологічних проблем.

Лунають гучні заяви від екологів (П. Конвей, А. Касанова) щодо можливого затоплення Антарктиди в найближчому майбутньому. Зокрема щороку море поблизу Антарктики поповнюється 130 мільярдами тонн води, а також вона є місцем найбільшого зростання температури на планеті (бл. 3 градуси за останню половину століття). Норвезькі вчені стверджують, що зміни навколо та в Арктиці є настільки глибокими, що завдяки ним можна говорити про початок нової геологічної ери. Вона може призвести до ерозії, затоплення, штормів для 1 млрд. населення прибережних зон по всьому світові. До цього додається дефіцит прісної води, руйнування компонентів природного середовища, змін морських течій, розповсюдження небезпечних комах та інфекцій.

Світова спільнота на чолі з ООН з усіх сил намагається не допустити швидкого розвитку цього процесу, щороку проводячи форуми, конференції, саміти на тему екологічної політики та охорони навколишнього середовища. Крім ООН, варто також відзначити ініціативи СОТ, ЮНЕП, ОЕСР.

Зокрема, наприкінці ХХ століття було прийнято низку міжнародних угод щодо подолання і попередження негативних наслідків діяльності

людини стосовно навколишнього середовища: Стокгольмська декларація з проблем навколишнього середовища (1972 рік); Віденська конвенція про охорону озонового шару (1985 рік); Монреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар (1987 рік); Директива ЄС щодо великих установок для спалювання (1988-2001 роки); Угода між США і Канадою про якість повітря (1991 рік), Ріо-де-Жанейрська декларація з навколишнього середовища і розвитку (1992 рік); Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (РКЗК ООН, 1992 рік); Угода АСЕАН по боротьбі з транскордонним задимленням повітря (2002 рік) та інші.

На підтримку цих процесів у жовтні 2014 року Європейська Рада затвердила нову енергетичну програму для країн ЄС на період 2020-2030 років. Угода містить елементи оновленої енергетичної та екологічної політики для Європи (підвищення енергетичної безпеки, зниження рівня залежності у сфері енергетики, насамперед у поставках газу з Росії, зменшення викидів парникових газів в атмосферу, розвиток відновлюваних джерел енергії). Крім ЄС, на регіональному рівні цими питаннями також займаються МЕРКОСУР, НАФТА.

Людству необхідна нова екологічна стратегія, що передбачала б реальне:

- 1) визнання загрози зміни клімату однією з основних для всього людства, а збереження екосистеми – головною метою людства у сфері міжнародних екологічних відносин;

- 2) усвідомлення необхідності спільності заходів держав та міжнародних організацій щодо ліквідації наслідків антропогенного впливу на природу та реалізація інноваційної екологічної стратегії щодо використання природних ресурсів;

- 3) впровадження альтернативних методів отримання енергії, ресурсо- та енергозберігаючих технологій паралельно з запровадженням у дію концепцій екологічної свідомості, екологічної етики та раціонального використання природних ресурсів населення;

4) реалізації стратегії щодо зменшення антропогенного впливу фізичних осіб та компаній на озоновий шар шляхом реалізації міжнародних екологічних ініціатив, екологізації економічних систем та створення мережі глобального екологічного моніторингу.

Список використаних джерел

1. Мягченко О. П. Основи екології : підручник / О.Мягченко. - К. : Центр учбової літератури, 2010. - 310 с. : іл., табл. - Бібліогр.: с. 306.
2. Потіш Л.А. Екологія : навчальний посібник / Л. А. Потіш. - К.: Знання, 2008. - 272 с.
3. Промислова екологія: навч. посіб. / С. О. Апостолук, В.С. Джигирей, А.С. Апостолук [та ін.] - К.: Знання, 2005. - 474 с.
4. Клименко Л.П. Техноекологія: підручник / Л.П. Клименко. - Миколаїв : Вид-во МФ НаУКМА, 2000. - 304 с.
5. Злобін Ю. А. Загальна екологія : навч. посібник / Ю. Злобін, Н. Кочубей. - Суми : Університетська книга, 2004. - 416 с.

Співак В.В.,

*Кандидат філософських наук,
Докторант Національної музичної
академії України ім. П.І. Чайковського
кандидат економічних наук,*

Панас В. О.,

курсант IV курсу Академії ДПтС

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОСТІ

Сучасні тенденції розвитку світової цивілізації породили ряд проблем, що через масштаби їх впливу отримали назву глобальних. Вивчення глобальних проблем сучасності вже давно стало предметом досліджень багатьох відомих вчених (Д. Форестер, Д. Медоуз, Б. Пестель, Б. Гаврилишин та ін.), проте дана тема не втратила своєї актуальності.

Глобальні проблеми (фр. global – загальний) – це об’єктивні суспільні явища всесвітньо-історичного значення, породжені сучасними умовами

матеріального виробництва, технічним рівнем озброєнь, соціально-політичними протиріччями сучасної цивілізації, які досягли критичної межі.

Критеріями визначення глобальних проблем можна вважати такі:

- вони ставлять проблему виживання людського роду, його самозбереження, спасіння цивілізації від загибелі;
- вони становлять центральну вісь загальних інтересів усіх країн, соціальних та національних спільностей;
- їх неможливо розв'язати без широкого міжнародного співробітництва [1].

Інтенсивне зростання проблем у сфері глобальної політики на межі третього тисячоліття підвело цивілізацію до критичного стану. При цьому на порядку денному стоїть не одна, а кілька досить різноманітних глобальних проблем. Зокрема, можна виділити такі:

- ризик виникнення світової війни;
- зростання озброєнь;
- існування великої кількості заплутаних політичних вузлів та гарячих точок;
- мілітаризація мислення і накопичення недовіри між державами.
- забруднення навколишнього середовища;
- загроза безповоротних змін у кліматі;
- зростання кількості великих стихійних лих;
- широке розповсюдження небезпечних захворювань.
- виснаження ресурсів (сировинних та природних);
- голод;
- незбалансованість росту народонаселення;
- економічне відставання країн, що розвиваються.
- тероризм;
- проблеми порушення прав людини та ін.

Вирішення цих проблем є неможливим без широкого міжнародного співробітництва на рівні урядів держав та громадськості.

Щодо майбутнього людства серед вчених нема одностайності. Домінуючою є позиція «соціально-екологічного песимізму» прибічниками якої

(Д. Форестер, Д. Медоуз, Б. Пестель) вважають, що світ досяг апогею розвитку виробництва та споживання ресурсів і в майбутньому його чекає крах, відповідно вирішення глобальних проблем сучасності є неможливим без докорінної зміни основ цивілізації.

Водночас є й інша думка (Б. Гаврилишин) про те що нестача ресурсів є не абсолютною, а відносною і людство здатне вирішити ці проблеми на основі прогресу науки та техніки (технологічний оптимізм) [3, с. 575].

Якими ж можуть бути шляхи та умови розв'язання глобальних проблем?

До них можна віднести:

- масове роз'яснення значення та масштабів глобальних проблем;
- обов'язкове введення в освіту знань, пов'язаних із глобальними проблемами сучасності;
- міжнародна співпраця у справі розв'язання глобальних проблем на різних рівнях;
- міжнародне запровадження в економічні показники виробництва таких норм, що забезпечують фінансування, спрямовані на розв'язання глобальних проблем. Загалом глобальні проблеми сучасності вимагають від людства нового рівня міжнародної інтеграції, що відповідають сучасним процесам глобалізації [2].

Отже, глобальні проблеми є об'єктивними суспільними явищами всесвітньо-історичного значення, породжені сучасними умовами матеріального виробництва, технічним рівнем озброєнь, соціально-політичними протиріччями сучасної цивілізації, які досягли критичної межі. Дані проблеми породжені, бурхливим розвитком індустріального виробництва. Інтенсивне зростання проблем у сфері глобальної політики на межі третього тисячоліття підвело цивілізацію до критичного стану. При цьому на порядку денному стоїть кілька досить різноманітних глобальних проблем.

Список використаних джерел:

1. Глобальні проблеми // Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2015. – 816 с.
2. Петрушенко В. Л. Історія світової філософії. Фундаментальні проблеми філософії. Навчальний посібник / Віктор Леонтійович Петрушенко. – Львів: НУЛП, 2002. – 215 с.
3. Філософія: Навчальний посібник / І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко, І. В. Бойченко, В. П. Розумний та ін.; За ред. І. Ф. Надольного. – К. : Вікар, 1997. – 584 с.

*Третяк А.І.,
старший науковий співробітник
науково-дослідного центру з
питань
діяльності органів та установ
ДКВС України Академії ДПтС*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ОСВІТИ

Життя та діяльність людини повністю залежить від навколишнього природного середовища. Взаємодія людини і природи без перебільшення є однією із найактуальніших проблем сучасності. Від рівня обізнаності, вихованості, сформованості екологічної культури у населення та особливо у молоді залежить поведінкова діяльність стосовно навколишнього середовища.

Екологічна культура посідає одне із пріоритетних місць серед різних форм культури. Це явище культури стосується багатьох сфер життєдіяльності. Про культуру можна зазначати, якщо вона опирається на знання, має ціннісну основу та виражається у діяльності.

На даний час екологічне виховання, яке починається з раннього дитинства в сім'ї, продовжується в дошкільних та шкільних закладах, не

відповідає викликам бурхливої сучасності. Молодь, в більшості, цікавиться новітніми розробками науково-технічного процесу та не замислюється над негативними наслідками, які призводять до непоправного забруднення атмосфери, гідросфери та літосфери, накопичення відходів та виснаження майже всіх видів природних ресурсів.

Екологічне виховання молоді сьогодні – це актуальна тема, яка потребує інноваційних змін, осучаснення. Процес екологічного виховання має бути не тільки організованим, цілеспрямованим наданням наукових знань про природу і суспільство, а й застосуванням таких знань в повсякденному житті, тобто стати свідомою частиною екологічних цінностей людини. Екологічне виховання не може мати вікових меж, його вплив актуальний в будь-якому віці, враховуючи різноманітність, доступність та зрозумілість. Саме системність у вихованні формує погляди і переконання задля відповідального ставлення людини до природи, «реальним показником якого є практичні дії по відношенню до природного середовища, що відповідають нормам людської моралі» [4, с.32].

Екологічна криза сучасності «змусила» ґрунтовно досліджувати проблеми, які пов'язані з екологічною культурою. Науковцем В. Борейко [1] досліджуються моральні засади екологічної культури; питання екологічної свідомості вивчалися В. Деркачем, М. Кисельовим, А. Толстоуховим [3]; дослідження Т. Гардашук [2] присвячені проблемам сучасної екологічної політики, збалансованого розвитку, ролі екологічного руху в охороні довкілля. У дисертаційних роботах О. Висоцької, Г. Глухової, Л. Лук'янової, О. Пруцакової, Н. Олійник досліджувалися певні аспекти змісту, завдань, форм і методів формування екологічної культури, та дана проблематика потребує вивчення і застосування компонентів екологічної культури, що сприятимуть кращому розумінню масштабів бездумного поводження з навколишнім середовищем і ефективності формування екологічної культури у нашого сучасника. Як зазначає Л. Юрченко, «Екологічна культура в більшості визначає норми відношень суспільства і природи, встановлює

систему пріоритетних цілей; знаходить своє відображення в суспільній свідомості та суспільній психології, в конкретних формах життєдіяльності та способу життя» [6, с. 82].

Різноманітні екологічні знання, екологічне мислення, етика є базовими для формування світогляду, екологічної свідомості та культури особистості. Людині необхідно усвідомити себе частиною природи. Сфера екологічної освіти та виховання молоді перебуває на такому рівні, що навіть отриманні молоддю знання не відповідають їхній поведінці у природі. З одного боку різними шляхами молодь отримує певні екологічні знання, а з другого боку вони не мають практичного підтвердження, тобто не стають нормою повсякденного життя, грамотного відношення до природного середовища, не формують чіткого усвідомлення та їх актуальності для себе. «Поведінка особистості значною мірою залежить від виховання, яке в свою чергу є великою рушійною силою вдосконалення та розвитку особистості. Таким чином у молоді розвивається «екологічна совість», що змушує формулювати для себе моральні зобов'язання, здійснювати оцінку вчинків щодо об'єктів природи [5, с.3].

Молодій людині необхідно навчатися оцінювати стан навколишнього середовища, передбачати наслідки своїх вчинків для природи, вміти приймати раціональні рішення та не займати пасивну позицію.

Різноманітність форм і методів дозволяє стати учасником екологічної позиції. Масштабність та складність сучасних екологічних питань вимагають постійного оволодіння екологічними та іншими знаннями та обов'язкову їх реалізацію у практичній діяльності. Досвід, набутий у процесі цієї діяльності, дозволяє співвіднести набуті знання з реальністю та може бути засобом перевірки рівня екологічної свідомості.

Виразити свою позицію, відстоювати свої права, заявляти про себе, як про екологічно культурну людину можливо кожному, приймаючи участь у діяльності різних громадських екологічних організацій, у масових акціях по

збереженню природних ресурсів, у проведенні конференцій, виставок, фестивалів та ін.

Список використаних джерел

1. Борейко В. Е. Екологічна етика / В. Є. Борейко, А. В. Подобайло – К.: Фітосоціоцентр, 2004. – 116 с. ВІСНИК НТУУ “КПІ”. Філософія. Психологія. Педагогіка. Випуск 3’2011 38
2. Гардашук Т. В. Екологічна політика та екологічний рух: сучасний контекст / Т. В. Гардашук. – К.: ТОВ ВПЦ «Техпринт», 2000. – 126 с.
3. Концептуальні виміри екологічної свідомості: монографія / [М. М. Кисельов, В. Л. Деркач, А. В. Толстоухов та ін.]. – К.: Парапан, 2003. – 312 с.
4. Курняк Л.Д. Екологічна культура: поняття і реальність. // Вища освіта України. – 2006. - № 3. – С.32
5. Куценко В.І. Освіта: місце і роль у формуванні нового екологічного мислення в контексті вимог здорового життєвого середовища // Екол. Вісник. – 03-04. 2009
6. Юрченко Л.І. Екологічна культура в контексті екологічної безпеки : монографія / Л.І. Юрченко. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2008. – 296 с.

Шевцова.О.В.,

*молодший науковий співробітник
науково-дослідного центру з
питань діяльності ДКВС*

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Юридична відповідальність за порушення лісового законодавства є одним із засобів правової охорони лісів. Вона настає за правопорушення у цій сфері. Окремою главою Кодексу визначено відповідальність за порушення лісового законодавства. Так, згідно із ст. 105 Лісового кодексу України порушення лісового законодавства тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність.

Правова норма, закріплена у ст. 105 Лісового кодексу України, містить найбільш загальний, хоча й невичерпний перелік правопорушень щодо цього, який має відтворюватись в «охоронних» галузях законодавства (кримінальній, адміністративній).

Так, відповідальність за порушення лісового законодавства несуть особи, винні у вчиненні відповідних дій визначених Лісовим кодексом України [1]. При цьому, відповідні види порушень вимог лісового законодавства не є вичерпними, а законом може бути встановлено відповідальність і за інші порушення лісового законодавства.

Кримінальна відповідальність регулюється Кримінальним кодексом України, який є єдиним законом про кримінальну відповідальність. Він передбачає склади злочинів у галузі порушення законодавства щодо охорони лісів. Так, ст. 246 Кримінального кодексу України встановлює кримінальну відповідальність за незаконну порубку дерев і чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, що заподіяло істотну шкоду, а також вчинення таких дій у заповідниках або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних лісах. Закон про кримінальну відповідальність за незаконну порубку лісу встановлює відповідальність у виді штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешту на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на той самий строк [2].

Варто відмітити, що злочинні діяння, пов'язані з незаконною порубкою лісу за формою вини є умисними, а також одними з найбільш поширених серед злочинів проти довкілля. Слід зауважити, що усього з 2009 по 2013 рік за незаконну порубку лісу в Україні засуджено 1612 осіб [3].

Адміністративна відповідальність настає за адміністративне правопорушення (проступок), тобто порушення встановленого правопорядку в галузі охорони і використання лісів. Така відповідальність передбачена, зокрема за незаконне використання земель державного лісового фонду (ст. 63 Кодексу), порушення встановленого порядку використання лісосічного фонду, заготівлі і вивезення деревини, заготівлі живиці (ст. 64 Кодексу), незаконну порубку, пошкодження та знищення лісових культур і молодняка (ст. 65 Кодексу), знищення або пошкодження полезахисних лісових смуг та захисних лісових насаджень (ст. 65-1 Кодексу), знищення або пошкодження

підросту в лісах (ст. 66 Кодексу), за здійснення лісових користувань не у відповідності з метою або вимогами, передбаченими в лісорубному квитку (ордері) або лісовому квитку (ст. 67 Кодексу), за порушення правил відновлення і поліпшення лісів, використання ресурсів спілої деревини (ст. 68 Кодексу), за пошкодження сінокосів і пасовищних угідь на землях державного лісового фонду (ст. 69 Кодексу), за самовільне сінокосіння і пасіння худоби, самовільне збирання дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід (ст. 70 Кодексу), за ведення в експлуатацію виробничих об'єктів без обладнання, що запобігає шкідливому впливу на ліси (ст. 71 Кодексу), пошкодження лісу стічними водами, хімічними речовинами, нафтою і нафтопродуктами, шкідливими викидами, відходами і покидьками (ст. 72 Кодексу), засмічення лісів відходами (ст. 73 Кодексу), знищення або пошкодження лісо осушувальних каналів, дренажних систем і шляхів на землях державного лісового фонду (ст. 74 Кодексу), знищення або пошкодження відмежувальних знаків у лісах (ст. 75 Кодексу), знищення корисної для лісу фауни (ст. 76 Кодексу), порушення вимог пожежної безпеки в лісах (ст. 77 Кодексу)[4].

Притягнення винних осіб до адміністративної чи кримінальної відповідальності не звільняє їх від відшкодування збитків, заподіяних ними внаслідок порушення законодавства у галузі охорони, використання і відтворення лісів, у порядку та розмірах, встановлених законодавством України. Проте законодавство передбачає й добровільне відшкодування збитків.

Дисциплінарна відповідальність у сфері охорони лісів не має якихось особливостей і застосовується на загальних підставах, передбачених Кодексом законів про працю України. Сутність цього виду юридичної відповідальності полягає у накладенні роботодавцем (власником підприємства чи уповноваженим ним органом) на працівника дисциплінарних стягнень. Такі стягнення можуть накладатись на осіб, винних у невиконанні або неналежному виконанні своїх трудових обов'язків,

пов'язаних зі здійсненням природоохоронних заходів, за умови, що відповідні обов'язки передбачені трудовим договором, укладеним між працівником та власником підприємства, установи, організації (уповноваженим ним органом).

Дисциплінарне стягнення накладається власником або уповноваженим ним органом безпосередньо за виявленням проступку, але не пізніше одного місяця з дня його виявлення, не враховуючи час звільнення працівника від роботи у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або перебування його у відпустці. Дисциплінарне стягнення не може бути накладене пізніше шести місяців з дня вчинення проступку.

Законодавство про працю вимагає чіткого дотримання процедури накладення дисциплінарного стягнення. Насамперед власник або уповноважений ним орган має зажадати від порушника трудової дисципліни письмові пояснення.

За кожне порушення трудової дисципліни може бути застосовано лише одне дисциплінарне стягнення. При обранні виду стягнення власник або уповноважений ним орган повинен враховувати ступінь тяжкості вчиненого проступку і заподіяну ним шкоду, а також обставини, за яких вчинено проступок, і попередню роботу працівника. Стягнення оголошується в наказі (розпорядженні) і повідомляється працівникові під розписку.

Законодавство гарантує працівникові можливість оскарження дисциплінарного стягнення і встановлює порядок такого оскарження. У випадку звільнення з роботи, зокрема, працівник може безпосередньо звернутися до районного (міського) суду в місячний строк з дня вручення йому копії наказу про звільнення або з дня видачі трудової книжки [5].

Отже, юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері охорони лісів – це сукупність правових засобів, встановлених законодавством (адміністративним, кримінальним, цивільним, трудовим тощо), які застосовуються у випадках порушення вимог використання і охорони лісу. Юридична відповідальність за порушення лісового

законодавства має загальні ознаки, які властиві юридичній відповідальності, так і специфічні, які обумовлені особливостями екологічних правопорушень у даній сфері. До осіб, що вчинили екологічні правопорушення у сфері використання і охорони лісів, може бути застосована адміністративна, кримінальна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Лісовий кодекс України: Закон України від 21.01.1994 № 3852-ХІІ // Відомості Верховної Ради України від 26.04.1994. – 1994 р., № 17, стор. 443, стаття 99.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від від 05.04.2001 № 2341-ІІІ // Відомості Верховної Ради України від 29.06.2001. – 2001 р., № 25, стаття 131.
3. Статистична звітність форми № 7 (річна) «Звіт про склад засуджених» // Офіційний веб-портал «Судова влада України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cjurt.gov.ua/sudova_statystyka/.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство із змінами та допов. на 2 вересня 2013 р.: (Відповід. офіц. текстові) – К.: Алерта, 2013. – 224 с.
5. Кодекс законів про працю України: Закон від 10.12.1971 № 322-VІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_003/card6#Public.

ЗМІСТ

		Стор.
<i>Аніщенко В.О.</i>	Екологічна політика європейського союзу.....	3
<i>Бражнікова В.</i>	Сутність екологічної функції української держави.....	7
<i>Галат Ю.О.</i>	Міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища.....	10
<i>Гончаренко О.Г.</i>	Екомоніторинг та екоаудит як сучасні інструменти управління в галузі екології.....	15
<i>Доній Н.Є.</i>	Формореалізація ідеї «назад до природи» в просторі постіндустріального суспільства.....	19
<i>Замура К.С.</i>	Шляхи раціоналізації взаємовідносин суспільства і природи.....	22
<i>Клочай Д.О.</i>	Екологічна свідомість та екологічна культура суспільства.....	25
<i>Кравчук Г.В.</i>	Проблеми правового регламентування екологічного страхування.....	29
<i>Лісова М.А.</i>	Основні напрямки розвитку екологічного маркетингу в Україні.....	32
<i>Любич О.А.</i>	Охорона лісового фонду на українських землях в ХІХ ст.....	36
<i>Мартиненко А.О.</i>	Види юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства України.....	39
<i>Неділя Р. В.</i>	Екологічна ситуація та стан питних вод України...	42

<i>Ніщимна С.О.</i>	Напрямки вдосконалення фінансового механізму управління в галузі екології.....	46
<i>Николишин В.В.</i>	Екологічне волонтерство як показник сформованості екологічної свідомості.....	50
<i>Пилипенко В.М., Лазоренко М.К., Стрельников М.В., Бондарь В.О.</i>	ЕКОЛОГІЧНА ОБСТАНОВКА ДОНБАСУ	53
<i>Попружна А.В.</i>	Екологічні напуття у текстах духівниць козацької старшини другої половини XVII–XVIII ст.....	61
<i>Поцелуйко І.В.</i>	Система екологічного управління на підприємствах.....	64
<i>Пузирьов М.С.</i>	Деякі проблемні питання та напрями протидії екологічній злочинності.....	70
<i>Семенцова О.А.</i>	Громадські організації як основні сили вирішення екологічних проблем в Україні.....	74
<i>Сіренко К.Ю.</i>	Сучасні екологічні проблеми та напрями їх подолання.....	76
<i>Співак В.В., Панас В. О.</i>	Основні тенденції розвитку глобальних проблем сучасності.....	79
<i>Третьак А.І.</i>	Деякі аспекти екологічного виховання молоді в процесі освіти.....	82
<i>Шевцова О.В.</i>	Юридична відповідальність за порушення лісового господарства.....	85

Наукове видання

ПРАВОВІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ

*Матеріали
I Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Чернігів, 20 квітня 2017 року)*

Матеріали подано в авторській редакції

Головний редактор – *Ніцімна С.О.*

Відповідальні редактори – *Аніщенко В.О., Пузирьов М. С.*

Підписано до друку 15.06.2017. Формат 60x84/8
Папір офсетний. Друк на різнографі. Ум. друк. арк. 29,54. Наклад 50 прим.